

**Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická**

Bakalářská práce

Prezident Václav Havel a politika lidských práv

Kristýna Čepeláková

Plzeň 2013

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická
Katedra politologie a mezinárodních vztahů
Studijní program Politologie
Studijní obor Politologie

Bakalářská práce

Kristýna Čepeláková

Prezident Václav Havel a politika lidských práv

Vedoucí práce:

Doc. PhDr. Šárka Cabadová Waisová, Ph.D.
Katedra politologie a mezinárodních vztahů FF ZČU v Plzni
Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2013

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2013

Ráda bych poděkovala vedoucí práce Doc. PhDr. Šárce Cabadové Waisové, PhD., za věcné připomínky a odborné vedení práce. Ráda bych také poděkovala své rodině za podporu a trpělivost.

Obsah

Úvod.....	1
1. Lidská práva	4
1.1. Pojem lidských práv	4
1.2. Lidská práva a základní práva	5
1.3. Lidská práva a občanská práva.....	6
1.4. Lidská práva a základní svobody	6
1.5. Práva individuální, kolektivní a skupinová	6
1.6. Helsinská mírová konference	7
2. Lidskoprávní filozofický základ Václava Havla.....	9
2.1. Václav Havel a jeho postoj k lidským právům do roku 1989	9
2.1.1. <i>Manipulace společnosti</i>	10
2.1.2. <i>Lidskoprávní východiska</i>	13
2.1.3. <i>Mír, demokracie a lidská práva</i>	14
2.1.4. <i>Svoboda projevu a cenzura</i>	16
2.1.5. <i>Lidská práva a kultura</i>	17
2.1.6. <i>Aktivity v lidskoprávních organizacích před rokem 1989</i>	18
2.1.7. <i>Charta 77 a členství ve Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných</i>	20
2.1. Václav Havel a jeho postoj k lidským právům po roce 1989	22
3. Lidskoprávní politická praxe Václava Havla	27
3.1. Ochránci lidských práv a političtí vězni.....	28
3.2. Náboženství.....	33
3.3. Byznys versus lidská práva	36
3.4. Nedůslednost v řešení lidskoprávních otázek	36
4. Aktivity Václava Havla v lidskoprávních organizacích po roce 1989	39
4.1. Forum 2000	39
4.2. Iniciativa Společná starost.....	40
4.3. Mezinárodní výbor na podporu demokracie na Kubě (ICDC).....	40
5. Kritika Václava Havla	42
Závěr:	45
Seznam literatury a zdrojů.....	48
Použitá literatura:	48
Internetové zdroje:.....	56
Resumé:	57

Úvod

Václav Havel je velkou osobností, která do dějin české země i do světového povědomí udělala nerasmazatelnou stopu. Troufám si tvrdit, že neexistuje občan České republiky, který by nebyl touto osobností do určité míry ovlivněn. Přestože se najdou i tací, kteří se s jeho politikou a postoji neztotožňují, nemohou jistě ani oni popřít jeho vliv a inspirační sílu. Václav Havel dosáhl postavení uznávané morální autority za svůj vzdor během období totalitního režimu. Jako zcela zásadní osobnost se ukázal být v době odporu proti komunistickému režimu v Chartě 77 a ve Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných. Ani v éře demokratického státu však neztratilo jeho lidskoprávní myšlení na naléhavosti a Havel mu věnoval mnoho projevů doma i v zahraničí. Napsal obrovské množství děl, ale zároveň o něm bylo mnoho děl napsáno. Díky svým hlubokým myšlenkám vymezujícím se k problémům soudobé civilizace a hlubokým úvahám vztahující se k otázkám lidských práv se stal velmi respektovanou osobností, což přetrvalo i po jeho odchodu z prezidentského postu. Celý svůj život prosazoval svobodu, toleranci, což bude téma, na které se ve své práci zaměřím. Havlův apel na toleranci jednotlivých etnik, náboženských rozmanitostí a zároveň aktivní boj proti jakýmkoli náznakům xenofobie či rasismu je známý po celém světě.

Cílem mé práce bude zmapovat život Václava Havla se zaměřením na politiku lidských práv. Celý život bojoval za lidská práva, nikdy nepřestal zdůrazňovat aspekty práva na svobodný a plnohodnotný život pro lidi po celém světě. Proč lidským právům přikládá v post-totalitní společnosti takovou důležitost? Proč a jakým způsobem se vymezuje k lidským právům jako občan, následně prezident České republiky a jakým způsobem v tom pokračuje po vypršení prezidentského mandátu? To jsou otázky, na které ve své práci budu hledat odpovědi. Dílčím cílem tedy bude analyzovat, jak Václav Havel chápal význam lidských práv a popsat, z jakých myšlenkových základů Havlovo pojetí vychází.

Budu vycházet z hypotézy, že Václav Havel pojímal politiku lidských práv jako nedílnou součást praktické politiky a chápal ji jako součást procesů v utváření stabilních společností po celém světě. Václav Havel byl dramatik, filozof a politik v jedné osobě, proto je nezbytné na něho nahlížet komplexně a nesnažit se jednotlivé složky jeho osobnosti oddělit od sebe. Byl praktickým filozofem, snažil se nalézat odpovědi na všední otázky, jeho filozofie tedy byla ovlivňována politikou a naopak jeho politika se mísila s myšlenkami filozofickými.

Porušování lidských práv v post-totalitní společnosti tehdejšího Československa se věnoval v řadě článků a esejích. Snažil se v nich analyzovat systémové kleště, které vytvářely tlak na tehdejší obyvatele a nalézt východiska, na nichž byl systém post-totalitní společnosti vystaven. V polistopadové politice spatřoval mimo jiné vliv globalizace, která mění mocenské uspořádání, v rámci něhož narůstá nadvláda financí a ekonomik na fungování společností po celém světě, což odsouvá do pozadí problémy týkající se právě porušování lidských práv.

Na začátek v teoretické části se pokusím stručně definovat a vysvětlit klíčový pojem mé práce, což jsou lidská práva, a co si pod tímto pojmem můžeme představit. Následně se dostanu k osobě Václava Havla. Součástí úvodu je i stručný životopisný nástin života Václava Havla, který má do určité míry přiblížit prezidentovu životní zkušenost s komunistickým režimem. Svou práci jsem se rozhodla rozdělit do dvou částí, první se bude věnovat lidskoprávnímu filozofickému základu myšlení Václava Havla a druhá část bude věnována praktické lidskoprávní politice bývalého prezidenta. Budu analyzovat Václava Havla jako osobnost, jeho filozofii a postoje. Obsahem bude i k jakým typům lidských práv se vymezoval jako běžný občan a disident ještě před tím, než se stal politikem, a později jak se v této otázce angažoval jako prezident a bývalý prezident České republiky. Část druhá se bude věnovat praktickým aktivitám Václava Havla v politice lidských práv, k jakým otázkám a tématům se vyjadřoval a jakých se to týkalo zemí. Dále se ve své práci zaměřím na kapitolu, ve které upozorním na uznání jeho osobnosti u nás a v zahraničí. Přestože byl a stále je Václav Havel v zahraničí velmi uznávaný, u nás se tak velké přízni netěší. S tím budou spojeny názory významných osobností a jednotlivých politických stran na jeho politiku lidských práv.

Tady nesmím opomenout ani roli Ministerstva zahraničních věcí ČR, jakým způsobem se vymezovalo k politice Václava Havla. Konfliktní totiž nebyly jen Havlovy postoje k lidským právům v českém prostředí, ale i například k USA, NATO či vojenským náletům na Bělehrad v roce 1999. Václav Havel, byť je prezidentův podíl na výkonu zahraniční politiky ústavou celkem omezený, významně ovlivňoval výkon zahraniční politiky České republiky. Přestože se lidskoprávní problematice věnoval i v rámci České republiky, jako například problematice romské menšiny, má práce bude zaměřena výhradně na cizí země.

Bude zajímavé zmínit i kritiku OSN a dalších významných organizací, kdy v posledních letech a zejména v nedávné době konání Olympijských her v Číně poukazoval na skutečnost, že OSN pomalu ztrácí důvěryhodnost při řešení otázek lidských práv v zemích, jako je právě Čína. Václav Havel své angažovanosti nezanechal ani po skončení svého prezidentského mandátu. V rámci vymezených tematických okruhů se podívám na jednotlivá témata a země, ke kterým se vyjadřoval v rámci porušování základních lidských práv, nejvíce se to bude týkat Tibetu, Číny, Barmy a dalších zemí. Upozorním na to, že se ve většině případů jedná o komunistické země, kde hrají významnou roli disidenti. V závěru své práce zhodnotím dopad Havlovy politiky ve zmíněných zemích, jaké měla výsledky, kdo Václava Havla v názorech podpořil a kdo se vůči němu naopak kriticky vymezoval.

Pro potřeby práce byl vybrán empiricko-analytický přístup, v rámci něhož je politika lidských práv Václava Havla analyzována, prověřována a kriticky hodnocena. Co se týče metody mé práce, budu kombinovat data a informace z několika druhů médií, vedle tištěných publikací a elektronických materiálů budu čerpat například i z projevů prezidenta a rozhlasových nahrávek. Zdrojů informací je pro mé téma mnoho, ošemetnost spíše spatřuji ve velkém množství nerelevantních a zaujatých publikací, které byly jinými autory napsány. Proto budu zejména pracovat se zdroji přímo z pera Václava Havla. V první polovině bakalářské práce budu využívat hlavně Havlových publikací. Celá tato část je vystavena jako mozaika Havlových publikovaných myšlenek a vyjádření k otázkám a událostem týkající se lidských práv komunistické doby.

V rámci druhé části práce, kde popisuji praktickou lidskoprávní politiku a zaměřuji se na Havlovu zahraniční politiku, se nevyhnu práci se sekundárními zdroji. V rámci etapy před rokem 1989 využiji jeho knih. V tu dobu většina novinových článků neměla možnost být zveřejněna. Ty přijdou na řadu v etapě následující po roce 1989, kde budu využívat publikací, novinových článků a dochovaných projevů, jak z našeho prostředí, tak z prostředí zahraničí. Zaměřím se na práci s relevantními zdroji, z novinových článků budu využívat spolupráce pouze se seriózními deníky. Zprostředkovaných informací od jiných autorů k osobě Václava Havla se dotknu jen okrajově a než některé z nich použiji, bude nezbytné si informace ověřit.

Lidská práva můžeme dělit na osobní, politická, sociální, ekonomická a kulturní¹. Mezi osobní práva patří zejména: právo na život, osobní nedotknutelnost, nedotknutelnost obydlí a dopravovaných zpráv, záruky proti neoprávněnému uvěznění, svobody pobytu, vyznání a právo soukromého vlastnictví. Politickými právy jsou především svoboda slova, tisku, šíření zpráv, svoboda shromažďovací a spolčovací, právo volební. Třetí skupinu tradičního katalogu lidských práv tvoří práva sociální, ekonomická a kulturní. Náleží sem především svoboda práce, právo na práci, právo na odborové organizování, právo na nemocenské a sociální zabezpečení, právo na vzdělání, právo na ochranu zdraví atd. (Blahož 2003: 440).

1. Lidská práva

1.1. Pojem lidských práv

Svou práci bych ráda uvedla definicí pojmu lidská práva. V doktríně a pramenech práva se lze setkat hned s několika termíny; lidská práva, základní práva a práva občanská. Tuto mnohotvárnost si můžeme vyložit tím, že lidská práva zasahují do několika vědních oborů a disciplín. Všeobecná deklarace lidských práv OSN používá pojem „lidských práv“, v Mezinárodním paktu o občanských a politických právech nacházíme označení „politická a občanská práva“,

Úmluva na ochranu lidských práv a základních svobod používá pojem „lidská práva a základní svobody“ a pojem „hospodářská, sociální a kulturní práva“ používá Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech (Filip; Zimek; Svatoň 2002: 125). Ochrana lidských práv je v současné době velmi aktuální otázkou v celosvětovém měřítku. Listina, která často slouží jako východisko při tvorbě dalších dokumentů spjatých s lidskými právy, tedy Všeobecná deklarace lidských práv OSN z roku 1948, samotné vymezení pojmu neobsahuje. V čem se různé definice shodují je to, že se jedná o soubor nezcizitelných a mezinárodně uznávaných práv, která patří člověku na základě jeho přirozenosti (Beahr 2001; Blahoš: 2005). Zásadně náleží každému člověku bez ohledu na jeho národnost, rasu, barvu pleti, náboženství, politické nebo jiné přesvědčení, sociální původ, vzdělání, majetkové poměry, společenské postavení, genetické vlastnosti atd. Vyplynávají ze samostatné podstaty jednotlivce coby lidské bytosti a jsou nezadatelná, nezcizitelná, nezrušitelná a nepromlčitelná (Šišková 2008: 16).

Právního zakotvení a významného rozvoje se lidská práva dočkala až po 2. sv.v., do té doby se na ně nekladl příliš velký zřetel. Dnes existuje generační dělení těchto práv. Do první generace patří základní lidská práva a svobody, do práv druhé generace práva hospodářská, sociální, kulturní a do třetí generace patří tzv. práva solidarit (Beetham 1999: 22). Významným sporem v oblasti lidských práv je rozepře mezi jejich univerzalitou a naopak relativitou. Odpůrci univerzalizmu argumentují různým historickým a kulturním pozadím jednotlivých států. Zastánci naopak prosazují to, že shodu na určitých základních právech, jako je právo na život lze vypořádat ve všech kulturách.¹

1.2. Lidská práva a základní práva

Lidská práva jsou zpravidla chápána jako práva a oprávnění jednotlivce, která zajišťují svobodu a důstojnost člověka a požívají institucionálních záruk (Sudre 1998: 12). Jsou to také „vzory lidského chování potřebné pro zachování živých jedinců (Blahoš 1998: 875-877). K neodlučitelným vlastnostem lidských práv patří: nezadatelnost, nezcizitelnost a nepromlčitelnost.

¹ EU (2013), dostupné na: http://europa.eu/pol/rights/overview_cs.htm, 20.3.2013.

1.3. Lidská práva a občanská práva

Diferenciace zde bývá uskutečňována na základě toho, zda dochází k vazbě těchto oprávnění na stát. Jinak řečeno, „lidská práva“ jsou chápána zásadně jako univerzální práva všech lidí bez ohledu na to, ve kterém státě žijí. Naproti tomu „občanskými“ rozumíme ta práva a svobody, která vyplývají ze statusu člověka jako občana určitého státu (Blahož 1998: 126). Často ovšem dochází k překrývání těchto pojmů, proto výše uvedené odlišení je pouze rámcové.

1.4. Lidská práva a základní svobody

Rozlišení na lidská a práva a základní svobody souvisí s občanskými právy, dělicí čára je zde ještě méně patrná. Někteří autoři stejně tak jako Listina základních práv a svobod pojmosloví užívají v totožném významu. Často bývají svobody považovány za součást lidských práv, u kterých je kladen důraz na poskytování záruk ze strany státu. Zkrátka jejichž přiznání a úprava státem byly zasazeny do platného práva (Sudre 1998: 14). Z tohoto pohledu mají lidská práva nesporně širší význam, protože náleží každému jedinci bez ohledu na to, zda je pozitivní právo upravuje nebo zda jsou poskytovány záruky k jejich zajištění.

1.5. Práva individuální, kolektivní a skupinová

Lidská práva bývají diferencována podle toho, zda je uplatňuje jednotlivec samostatně nebo společně s jinými osobami, nebo skupinou osob. Při pohledu na toto členění unijním prizmatem lze konstatovat, že zatímco individuální a kolektivní práva v rámci *acquis communautaire* zastoupena jsou, o úpravě skupinových práv zatím není ani řeč. Ani specifická regulace práv prostřednictvím institutu evropského občanství nepokrývá okruh uvedených skupinových práv a výslovně se úpravou práv minorit nezaobírá. Tato skutečnost se jeví jako určitý paradox, jelikož na Evropské společenství lze *de facto* pohlížet i jako na společenství menšin v tom smyslu, že žádná z etnických a národnostních skupin v rámci evropského unijního prostoru nemá většinové zastoupení (Šišková 2003: 14-17).

1.6. Helsinská mírová konference

Do teoretické části jsem se rozhodla včlenit i kapitolu, ve které zmíním okolnosti vzniku a následný dopad aktivit Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (KBSE). Helsinská konference měla obrovský dopad na komunistický režim v tehdejší Československu a tedy přirozeně velký vliv na politiku a postoje Václava Havla. KBSE je výborným příkladem toho, že zlomové okamžiky nejsou velmi často jejími současníky vůbec zaznamenány a jejich zásadní význam se ukáže až postupem času. Žádný z přímých účastníků KBSE, kteří byli svědky podepsání Závěrečného aktu, ani nikdo z politiků, teoretiků mezinárodních vztahů či historiků nepředpokládal takové důsledky, jaké pak vznikly a jaké jsou označovány za tzv. *helsinský efekt*. „Mnozí skeptici pochybovali o tom, zda Helsinské dohody dosáhnou něčeho více než pouhého utužení poměrů za železnou oponou“ (Thomas 2007: 14). Závěrečný akt byl přelomový a důležitý paradoxně tím, že obsahoval agendu lidských práv ve velmi obecné formě. Jistá forma přehlížení ze strany politiků a domnělá nedůležitost ustanovení vzbuzovala pocit, že ustanovení má jen formální charakter.

Úcta k lidským právům tehdy nebyla součástí normativní struktury celoevropských vztahů (Thomas 2007: 38). Záměrem SSSR účastnit se Helsinské konference bylo zajištění *statu quo* v Evropě. Chtěl dosáhnout západní legitimizaci sovětské nadvlády ve střední a východní Evropě. Mezi další zájmy SSSR bylo rozšíření zájmů v západní Evropě a snížení vlivu a role Spojených států v evropském bezpečnostním prostředí (Thomas 2007:37). To, že vůbec agenda lidských práv byla v KBSE obsažena, je jen díky požadavkům Evropského společenství. Jedině jejich přístup k lidským právům jako k základnímu principu vztahů mezi evropskými státy, který by se měl prosadit i do vztahů Západ-Východ, přispěly k tomu, že tato agenda zůstala součástí dokumentu (Thomas 2007:60-65). V první části Závěrečného aktu bylo ustanoveno deset principů, kterými se mají řídit vztahy mezi státy, které se účastnily KBSE a přistoupily k Závěrečnému aktu. Těchto deset principů je často označováno jako tzv. *Dekalog evropské bezpečnosti* (Leška 1997: 75). Státy na základě ustanovení měly vzájemně uznávat svou svrchovanou rovnost a zdrží se hrozby silou a použití síly, přičemž budou respektovat i neporušitelnost hranic, územní celistvost států a mírové urovnávání sporů společně s nevměšováním se do vnitřních záležitostí států. Avšak jednoznačně nejdůležitější je princip sedmý, který zakotvuje respekt k lidským právům a základním svobodám, včetně

svobody smýšlení, svědomí, náboženství a přesvědčení.² SSSR se skutečně chybně domníval, že podpisem těchto ustanovení se ve skutečnosti k žádným závazkům nezaváže, tedy že nebude muset upravovat své chování v oblasti porušování lidských práv. Tento krok SSSR však podnítil k reakci disidentská národní hnutí v zemích socialistického východního bloku, jako například v našem prostředí vznik Charty 77. Helsinskou mírovou konferencí a podpis aktů, které z ní vznikly totiž považovaly za závazná. Nastala změna, o které si do té doby mohli nechat pouze jen snít. Co se týče dodržování lidských práv se najednou mohli dovolávat jejich vynutitelnosti a oprávněně upozorňovat na jejich porušování. To bylo přirozeně živou vodou pro další konání ústřední postavy mé bakalářské práce, tedy Václava Havla.

Stručný životopisný nástin osoby Václava Havla

Pro pochopení osobnosti a působnosti Václava Havla jsem se rozhodla alespoň velmi stručně v rámci úvodu ve své práci nastínit Havlův život. Narodil se 5. října 1936 v rodině Ing. Václava M. Havla a Boženy Vavrečkové. Od mládí se potýkal s problémy týkající se tzv. „třídního původu“, nemohl získat vyšší vzdělání a ani perspektivní povolání. Od roku 1951 pracoval jako učeň a později jako laborant na Vysoké škole chemicko-technologické, současně navštěvoval po večerech gymnázium ve Štěpánské ulici v Praze, kde v roce 1954 odmaturoval. Po řadě neúspěšných pokusů studovat vysokou školu s humanitním zaměřením začal studovat na ekonomické fakultě Českého vysokého učení technického v Praze. Při snaze o přijetí na filmovou fakultu Akademie múzických umění (AMU) byl odmítnut a již nebyl přijat zpět na techniku. Od roku 1959 byl na přímělu Jana Wericha přijat jako jevištní technik v Divadle ABC a později v Divadle na Zábradlí. Právě zde byla v roce 1963 uvedena jeho první samostatná celovečerní hra *Zahradní slavnost*.

² Organizaci pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (1975), dostupné na: <http://www.osce.org/mc/39501?download=true>, 23. 3. 2013.

Koncem šedesátých let se Havlovi podařilo proniknout do západního intelektuálního prostředí. Jeho hry hráli v Berlíně, Londýně i New Yorku, vystupoval naživo v BBC i na amerických univerzitách. V roce 1967 Václav Havel pronesl kritický projev na IV. sjezdu československých spisovatelů, za nějž byl na příkaz ÚV KSČ vyškrtnut z kandidátky ústředního výboru Svazu a v březnu 1968 se stal signatářem otevřeného dopisu sto padesáti spisovatelů a kulturních pracovníků k otázkám demokratizačního procesu adresovaného ÚV KSČ. Václav Havel byl signatářem a organizátorem velké řady protestních akcí a symbolik, jako například otevřený dopis Gustavu Husákovi, či jeho aktivity v rámci procesu s členy rockové skupiny The Plastic People of the Universe. Za to byl se svými přáteli perzekuován a soudně stíhán, nejčastěji za zločiny rozvracení republiky. V lednu 1977 byl otištěn dokument Charta 77 v západoněmeckých novinách. Jednalo se o výzvu pro vládu ČSSR, aby se držela mezinárodních závazků o dodržování lidských práv, Václav Havel jako jeho spoluzakladatel se stal mluvčím tohoto hnutí a za činnost byl vězněn. Dalším podobným významným hnutím byl Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných (VONS), jehož byl také spoluzakladatelem a mluvčím. Prvních třiapadesát let života Václav Havel strávil takřka bez přestávky v opozici vůči režimu a pod neustálým tlakem úřadů a policie (Prečan 1989: 490-517).

2. Lidskoprávní filozofický základ Václava Havla

2.1. Václav Havel a jeho postoj k lidským právům do roku 1989

V následující kapitole bych ráda popsala Havlův postoj k lidským právům, k jakým typům práv se vymezoval a jakým způsobem. Zvolila jsem si pět lidskoprávních tematických okruhů, do nichž jsem shromažďovala myšlenky a východiska z Havlovy tvorby a aktivit v komunistické éře. Začnu s podkapitolou nazvanou „manipulace společnosti“. Rozhodla jsem se zařadit tuto část před podkapitolou obsahující obecný lidskoprávní postoj Václava Havla, protože se domnívám, že je to zároveň vhodná ilustrace doby, ze které vycházel a která ho podnítila ke způsobu tvorby, kterou měl. Podle mého názoru pak čtenář práce, po té co mu bude velmi stručně nastíněno společenské klima doby, bude schopen srozumitelněji vnímat obsah následujících témat.

Filosofickému lidskoprávnímu základu Václava Havla po roce 1989 se budu věnovat v druhé části práce. Je pravda, že základní východiska jsou stejná, ale je dobré upozornit a ilustrovat to, že vývojem doby a v reakci na určité obecné společenské změny se Havlovo lidskoprávní tematické spektrum myšlení v některých ohledech a aspektech mění. Jako běžný občan a disident se zaměřoval na roli občana v demokratickém uspořádání. Velmi apeloval na porušování občanských práv v době komunismu, s čímž souvisela i nesvoboda projevu, kulturního vyjádření a celková manipulace společnosti. Po tom, co jsme se dočkali pádu komunismu, následná změna a reakce na nové uspořádání byla tedy v jeho tvorbě zcela přirozená. Do Havlových úvah o lidské společnosti jsou nově začleněna témata globální spoluzodpovědnosti. Základem jeho myšlení je odpovědnost každého jedince za dodržování základních lidských práv kdekoliv na světě, tolerance různých civilizačních okruhů a náboženských vyznání. Součástí obou časově vymezených kapitol jsou i lidskoprávní organizace, v kterých náš prezident aktivně působil. Jak jsem již v úvodu zmiňovala, bohužel není možné z důvodů rozsahové omezenosti práce uvést všechny organizace a uskupení, v kterých kdy participoval, proto jsem vybrala ty podle mého názoru nejvýznamnější.

2.1.1. Manipulace společnosti

Jak už bylo zmíněno v úvodu, Havel strávil velkou část svého života v post-totalitním režimu, jak on sám éru komunismu nazýval. Byla to doba, ze které přirozeně vycházel a která bezpochyby velmi ovlivnila jeho tvorbu a lidskoprávní postoje. Proti komunistickému režimu se stavěl od svého mládí, přímo proti němu bojoval a od samého začátku se k němu kriticky vymezoval. Systém té doby označoval jako *post-totalitní diktaturu*, diktaturu politické byrokracie nad nivelizovanou společností (Havel 2012a: 98). Společnost byla v rámci ní zkonsolidovaná strachem, jak uvádí v *Otevřeném dopise Gustavu Husákovi*. Ze strachu, že přijde o své místo, vyučoval učitel ve škole věci, kterým nevěří; ze strachu o svou budoucnost je žák po něm opakoval; ze strachu, že nebude moci pokračovat ve svém studiu, vstupoval mladý člověk do Svazu mládeže a dělal v něm vše, co bylo třeba. Ze strachu z případných následků se lidé účastnili voleb, volili v nich navržené kandidáty a tvářili se, jako by ten obřad

považovali za skutečné volby; ze strachu o existenci, postavení a kariéru chodili na schůze, odhlasovávali tam vše, co měli, anebo alespoň mlčeli. Ze strachu, že je někdo udá, neprojevovali veřejně a často ani v soukromí své skutečné názory a ze strachu chodili na různé oficiální oslavy, manifestace a průvody (Havel 2012b: 47-48). Režim byl vystaven na nátlaku existenčního charakteru. Lidé už se nemuseli obávat mučení, poprav, deportací, jako tomu bylo v etapách dřívějšího komunismu, ale jejich občanské postavení bylo přesto nejisté. Každý měl důvod něco ztratit, například šanci studovat, práci, možnost žít aspoň na tom stupni omezené právní jistoty jako ostatní občané a neocitnout se mezi oběťmi *československého politického apartheidu*. Důvod ke strachu měl opravdu každý občan (Havel 2012b: 49). Svou představu demonstroval v eseji *Moc bezmocných* na zelináři, který vyvěšuje hesla ve svém malém obchodě, přestože pro něho, ani pro jeho zákazníky, nemá heslo žádný význam. Vyjadřoval tak podporu tomuto systému. Ale co když se v zelináři jednoho dne cosi vzbouří a on přestane vyvěšovat hesla jen proto, aby se zalíbil: přestane chodit k volbám, o nichž ví, že žádnými demokratickými a svobodnými volbami nejsou, na schůzích začne říkat, co si opravdu myslí a nalezne v sobě dokonce sílu solidarizovat s těmi, s nimiž mu jeho svědomí svolí se solidarizovat (Havel 2012a: 123).

Vzpourou zelinář vystoupí ze „*života ve lži*“, odmítne již tolik let zaběhlý rituál a poruší pravidla hry, která v zemi systém nastavil. Nalezne tak svou potlačenou identitu a důstojnost, čímž naplní svou svobodu a dosáhne konečně „*života v pravdě*“. Systém se svou reakcí však na sebe nenechá dlouho čekat. Zelinář bude zbaven místa vedoucího a přeložen k závozníkům, jeho plat se sníží, naděje na prázdninovou cestu do Bulharska se rozplyne a ohroženo bude i studium jeho dětí. (Havel 2012a: 123).

Ve společnostech post-totalitního systému byl vyhuben všechen politický život. Lidé neměli možnost se veřejně politicky projevat, natož politicky organizovat. Zájem lidí o politické otázky přirozeně za této situace klesal a nezávislé politické myšlení se většině lidí zdálo být nereálným a odtažitým, jakousi samoučelnou hrou beznadějně vzdálenou jejich tvrdým každodenním starostem (Havel 2012a: 140).

Právní řád v post-totalitním systému budoval líbivou iluzi spravedlnosti, ochrany společnosti a objektivní regulace výkonu moci, aby zakryl skutečnou podstatu právní praxe, kterou byla post-totalitní manipulace společnosti. Kdyby nějaký člověk nevěděl nic o životě v ČSSR a znal jen její zákony, nemohl by vůbec pochopit, na co si stěžujeme: veškerá skrytá politická manipulace soudů a prokuratur, omezování možností advokátů, faktická neveřejnost soudních líčení, svévole bezpečnostních orgánů a jejich nadřazenost justici, nesmyslně široká aplikace některých záměrně mlhavých paragrafů trestního zákona a naprostá lhostejnost k pozitivním klauzulím právního řádu (práva občana). To vše by zůstalo utajeno. Jediné, co by si pozorovatel odnášel je dojem, že náš právní řád nebyl o moc horší než právní řády jiných civilizovaných států. Kdyby takový pozorovatel měl možnost zkoumat formální stránku bezpečnostní a justiční praxe, zjišťoval by, že většina běžných ustanovení byla celkem dodržována: obvinění bylo vzneseno v předepsaném termínu po zadržení, usnesení o vazbě rovněž, obžaloba byla řádně doručena, obžalovaný má advokáta atd. Že ve skutečnosti zničili život mladému člověku třeba jen za to, že si opsal román zakázaného spisovatele, nebo jen proto, že se policisté smluvili na křivém obvinění, to zůstává v pozadí. Systém se snažil obelhávat iluzí, že nedělá nic jiného, než že dodržuje zákony a chrání společnost před zločinci. Obelhával tak veřejnost, cizinu i historii. Fungoval na univerzálním rituálu, který mocenské složky váže dohromady. Jak by vlastně mohli být lidé tak hladce, nepozorovaně a bez komplikací zavírání za opisování knih, kdyby tu nebyli soudci, prokurátoři, vyšetřovatelé, obhájci, soudní zapisovatelky, tlusté spisy a kdyby všechno dohromady nevázal nějaký pevný řád? Bez právního řádu s jeho rituálně vazebnou funkcí by tento systém nemohl existovat (Havel 2012a: 184). Zatímco život směřuje ze své podstaty k pluralitě, pestrobarevnosti, sebe-organizaci, jednoduše k naplnění své svobody, post-totalitní systém vyžadoval naopak monolitčnost, uniformitu a hlavně disciplínu.

Vše bylo prorostlé přetvářkou a lží. Vláda byrokracie se nazývala vládou lidu, jménem dělnické třídy byla zotročena dělnická třída, všestranné ponížení člověka se vydávalo za jeho definitivní osvobození, izolace informací se vydávala za jeho zpřístupnění, mocenská manipulace veřejnou kontrolou moci, mocenské svévole dodržováním právního řádu, potlačování kultury jejím rozvojem, nesvoboda projevu za nejvyšší formu svobody, volební fraška za nejvyšší formu demokracie a zákaz nezávislého myšlení za nejvědeckější světový názor (Havel 2012a: 110).

Havel ale vyžadoval nezávislý život společnosti. Od nezávislého sebevzdělání a reflexe světa, přes svobodnou kulturní tvorbu a její sdílení, až k nejrozmanitějším svobodným občanským postojům, včetně nezávislé společenské sebe-organizace (Havel 2012a: 167).

Byla to jednoduše doba, kdy většina lidí věřila, že individuální snaha o změnu nemá smysl. Takovýmto způsobem popisuje Václav Havel komunistický režim a dobu, ve které vyrostl a působil. V jeho tvorbě ho ovlivnila velmi znatelně, on sám si prošel všemi možnými způsoby porušování lidských a občanských práv.

2.1.2. Lidskoprávní východiska

V této části práce se zaměřím na postoje Václava Havla, jeho hlavní teze a myšlenky, kterými se k lidským právům ve svých nesčetných pracích věnoval. Celý život se Václav Havel zasazoval o dodržování lidských práv, o respekt k svobodám a občanským právům. Ctít lidská práva pro něho zároveň znamenalo ctít lidskou svobodu a lidskou důstojnost (Havel 2004). Cit pro spravedlnost a úcta k člověku bylo podle Havlova názoru základním východiskem jakéhokoli úsilí o lepší svět. Vnitřní svoboda, nezávislost rozumu a otevřenost nejhlubším hlasům vlastního svědomí je to jediné, čím může každý z nás přispět k tomu, aby byl svět lepší. „*Není svobody bez rovnoprávnosti a není rovnoprávnosti bez svobody*“ (Havel 2012a: 137). Boj za lidská práva pro něho nebylo abstraktum, ale především podpora a pomoc konkrétním věcem a lidem. Východiskem působení Václava Havla byla idea respektu k lidským právům, jak jsou artikulována v různých mezinárodních úmluvách a dokumentech, které spolu s ostatními disidenty vydávali a za které byli v dobách komunismu také perzekuováni. Velmi často se ve svých esejích zabýval prapůvodem lidských práv, jak a kde vlastně lidská práva vznikla. Podle Havlova pevného přesvědčení má soudobé pojetí lidských práv sice podobu, kterou mu dává dnešní civilizační situace, ale soubor hodnot a imperativů, jehož je výrazem, koření v něčem jiném: totiž v jakési hluboké a archetypální zkušenosti člověka se světem a se sebou samým v něm. Podle Václava Havla je idea lidských práv jedním ze soudobých civilizačních projevů toho, co by se dalo nazvat *mravním řádem*, jehož existence patří k základním zkušenostem člověka jako k uvědomělé bytosti, zkušenostem s něčím, co ho přesahuje, či co je poněkud jednoduše řečeno mimo něj (Havel 1995).

Základem Havlovy lidskoprávní tvorby je přesvědčení, že občané si jsou – jako občané, tj. před zákonem, společností i mocí – principálně rovni, nikdo nemá z titulu svého přesvědčení, víry, původu, pohlaví, sociální či zájmové příslušnosti a podobných atributů apriorně větší nebo menší práva a povinnosti než kdokoliv jiný.

V esejích uvádí, že si občas kladl otázku, proč vlastně má člověk právo na nějaká lidská práva a často se nad tímto tématem ve svých pracích a projevech zamýšlí. A pokaždé dochází ke stejnému závěru. Jde o něco podstatně jiného a hlubšího, než o pouhou smlouvu mezi lidmi, kteří pochopili, že je pro ně jako pro jednotlivce praktické, budou-li ta či ona jejich práva nějak artikulována a zaručována, bude-li tímto automaticky omezena svoboda těch, kteří by jejich práva chtěli či mohli ohrožovat či jim je upírat. Je přesvědčen, že nejhlubší kořeny toho, co dnes nazýváme lidskými právy tkví mimo nás, nad námi, kdesi hlouběji, než ve světě lidských smluv, v prostředí, které označoval za *metafyzické* (Havel 1998a). Zároveň se domníval, že člověk nepatří svému státu, nebo své říši. „*Nikomu z nás nemůže být lhostejno, co se děje s někým jiným, i když na místech velmi vzdálených. Nemůže být tolerováno státům, přestože se jedná o státy sebemocnější, utlačování člověka, potlačování jeho svobod a lidských práv, stejně tak nemůže být tolerováno potlačování národní svěbytnosti*“ (Havel 2000a).

2.1.3. Mír, demokracie a lidská práva

Václav Havel lidská práva neodmyslitelně spojuje s demokracií a dodržováním míru. Tyto dva atributy spolu úzce souvisejí, neboť jen v demokratickém systému lze úspěšně usilovat o dodržování všech lidských práv (Havel 1991). Velkou měrou se ve svých pracích věnoval právě míru, proto si myslím, že by bylo dobré pár myšlenek vztahujících se k tomuto tématu zmínit.

V dobách komunismu bylo podle Václava Havla slovo mír zbaveno obsahu. Na všech možných místech visela hesla jako „*Buduj vlast, posílíš mír*“, *SSSR- záruka světového míru*“ atd. Noviny a ostatní sdělovací prostředky byly přeplněny stejnými frázemi o míru, občané museli povinně nosit v průvodech mírové transparenty a byla provozována státem placená turistika po různých mírových kongresech. Boj za mír byl jednoduše neodmyslitelnou součástí ideologické fasády tehdejšího režimu. Spíše to všechno budilo dojem nedůvěry,

skepse a posměchu (Havel 1990a: 65). Jedinou smysluplnou cestou ke skutečnému míru, ne tedy jen k nějakému stavu ozbrojeného příměří nebo „neválky“, považoval cestu zásadních proměn politických realit, které dnešní krizi zakládají. Co se týče Evropy, za dob bipolárního uspořádání vyžadoval na obou stranách radikální rozchod s politikou obrany a upevňování státu quo, tj. rozdělenosti Evropy do bloků a s politikou mocenských či velmocenských zájmů a rovněž žádal, aby všechno úsilí bylo podřízeno něčemu zcela jinému: ideálu demokratické Evropy jako přátelského společenství svobodných a nezávislých národů. Mír v Evropě podle Havlova názoru neohrožovala perspektiva změny, ale naopak existující stav.

Bez svobodných, důstojných a svéprávných občanů není ani svobodných a nezávislých národů. *„Bez míru vnitřního, tj. míru mezi občany navzájem a mezi občany a státem, není ani záruky míru vnějšího: stát, který nedbá vůle a práv svých občanů, nedává žádnou záruku, že bude dbát vůle a práv jiných lidí, národů a států. Stát, který odmítá občanům právo na veřejnou kontrolu moci, nemůže být kontrolovatelný ani v mezinárodních vztazích. Stát, který upírá svým občanům základní lidská práva, stává se nebezpečný i pro své sousedy: svévole vnitřní přerůstá nevyhnutelně i ve svévoli ve vnějších vztazích“*. Z toho všeho vyplývá, že respekt k lidským právům je základní podmínkou skutečného míru a jeho jedinou zárukou. Potlačení přirozených práv občanů a národů mír nezajišťuje, ale naopak ohrožuje. Trvalý mír a odzbrojení vnímal jako dílo, kterého mohou dosáhnout pouze svobodní lidé.

Priznával, že intenzita a způsob důrazu na souvislost míru a svobod člověka, bývají přirozeně v různých chvílích a v různých částech světa odlišné. Jsou rozmanitě závislé na konkrétní situaci či kontextu. Na lidská práva je ale vždy třeba pohlížet z globální perspektivy (Havel 1990: 85-86). *„Žádný mír, který je vybudován na úkor lidských svobod, práv, lidské důstojnosti a nezávislosti národů, by neměl dlouhého trvání a neznamenal by žádné skutečné řešení, jelikož by nebyl výrazem lidské přirozenosti, ale způsobem jejího potlačení“*. (Havel 1990: 346). Sympatizoval se západními mírovými hnutími a byl často zván na nejrůznější mezinárodní mírové konference, kterých se kvůli možnosti ztráty občanství nemohl účastnit. V dopise, ve kterém odpovídal právě na jedno takové pozvání uvádí, že odpor k instalaci zbraní ještě nemusí vést k míru.

Mír neohrožují zbraně jako takové, ale lidé, kteří je konstruují, instalují a jsou ochotni je použít. Mír ohrožují všichni, kteří svou politikou prohlubují krizové prvky světové situace a vytvářejí tím klima, které ospravedlňuje zbrojení. Podle Havlova názoru boj za mír by vždy měl přihlížet k příčinám a podstatě stavu, který válečné nebezpečí vytváří. „*Skutečný a trvalý mír nezajistí pouhé dohody a kompromisy mezi velmocemi a tím méně jednostranné ústupky jedněch před druhými*“ (Havel 1984).

2.1.4. Svoboda projevu a cenzura

Obrovský důraz kladla osobnost Václava Havla na svobodu projevu, kterou považoval za součást nezávislého života společnosti. Apeloval na sdělovací prostředky i na veškerou kulturní činnost. Je nezbytné, aby byly zbaveny všech forem politické manipulace a cenzury, byly otevřeny svobodné výměně názorů a byly legalizovány sdělovací prostředky, působící nezávisle na oficiálních strukturách. V době komunismu si redaktor jakéhokoliv sdělovacího prostředku nemohl napsat do novin cokoli podle svého uvážení (Havel 1989b). Sdělovací prostředky byly nuceny pečlivě skrývat skutečné mínění lidí. Nebyl brán ohled na vůli různých vrstev obyvatelstva, dokonce ani na vůli dělníků, ačkoliv byli prohlašováni za vedoucí třídu. V oficiálním tisku byly rozpoutány štvavé kampaně proti představitelům reformních snah, aniž by jim byla dána možnost jakékoliv obhajoby. Mnoho čestných lidí, co nedokázali na povel změnit názory, byli donuceni opustit svá místa. Kritika oficiálních stanovisek byla ostře postihována. Takovýmto způsobem se rozmáhala politická demagogie (Havel 1969). Svobodu projevu považoval za svobodnou duši lidstva urychlující její vnitřní pohyb a posilující její integritu. Ve svobodě projevu je zároveň zahrnuta svoboda společnosti, kulturnosti, inteligence a odpovědnosti. „*V době komunismus jsme žili v zemi, kde se za slova zavíralo do vězení, kde režim potíral veškeré pokusy o tvořivý potenciál*“ (Havel 1992a). Lidé byli stíháni přímo za své občanské, respektive politické projevy a postoje podle široce formulovaných paragrafů trestního zákona (Havel 1999a).

Apeloval na všechny spisovatele, novináře i další členy, co měli dočinění s informacemi a sdělovacími prostředky, aby se dobrovolně nevzdávali svého práva svobodně se vyjadřovat ke všemu, co je obklopovalo a zneklidňovalo. Považoval za naše individuální práva tvořivou práci prosazovat všechno, co považujeme za správné. *„Uspadňovat si život pod tlakem situace únikem do závětrí jakési ryze profesionální činnosti, by znamenalo slevovat ze své vnitřní, a tím i vnější nezávislosti, obelhávat se iluzí svobody v rámci předepsaných mezí a popírat tím posléze skutečný smysl spisovatelské profese“*(Havel 1969).

2.1.5. Lidská práva a kultura

Ze své lidskoprávní oblasti zájmů nevynechal ani apel na svobodu kultury. Podle Havlova názoru se společnost vnitřně rozvíjí, bohatne a kultivuje především tím, že si stále hlouběji uvědomuje sebe samu. Základním nástrojem tohoto sebeuvědomování společnosti je právě její kultura. *„Tam, kde je totálním ovládnutím společnosti totálně potlačen její vnitřní diferencovaný rozvoj, je zcela zákonitě na prvním místě potlačena kultura: nejen automaticky, jako cosi, co celou svou ontologickou podstatou je protikladem ducha každé společenské manipulace, ale jaksi programově: z oprávněné obavy, že si na prvním místě skrze kulturu, jako nástroj svého sebeuvědomění, společnost uvědomí i míru svého znásilnění“*(Havel 2012b: 64). Podle Havlova názoru kulturou společnost prohlubuje svou svobodu a objevuje pravdu. Režimu se přirozeně moc kultury nelíbí a pocituje své možné ohrožení, proto potlačuje veškeré tyto hodnoty (Havel 2012b: 64). Kultura v post-totalitní společnosti nežila z klimatu poznání, ale jen z klimatu mocenských zájmů. Byla světem myšlenkové sterility, strnulých dogmat a tuhé doktríny. Stovky umělců, filmových, divadelních a televizních herců a režisérů, stovky novinářů, historiků, filozofů a vědců byli vykázáni z institucí, které si kultura a umění vytvořila jako nástroj styku mezi tvůrcem duchovních hodnot a veřejností. Jejich díla nevycházela tiskem, neuváděla se v divadlech, rozhlase ani v televizi. Herci neměli angažmá, mnozí z nich existenčně živořili. Příkazy a zákazy, nejrůznější formy manipulace ze strany státu neumožňovaly svobodný duchovní život v zemi, ani komunikaci mezi tvůrci a ostatním obyvatelstvem. Komunismus tímto počínáním bránil rozvoji tvůrčích sil nových generací (Havel 1985).

Mocensky nastavený systém kultury fungoval na takovém principu, že buď se umělec podřídí státní moci, bude produkovat díla propagující socialismus a tedy bude vážen a placen, nebo bude protestovat ve jménu svobody a nevyhne se mu označení odbojného bohéma (Havel 1989: 147). Tehdejší stav kultury vnímal pouze jako svět zákazů, omezení, nařízení, kde je kulturní politika především zaměřována s činností kulturní policie. Upozorňoval na devastaci kultury, kterou režim uskutečňuje, na zakazování spisovatelů, knih, pustošení všech edičních a repertoárových možností, uplatňování perzekucí a diskriminací. Podle Havlových slov byl za komunismu vydán zatykač na vše svobodné, tedy bohužel zároveň i na vše kulturní (Havel 2012b: 73).

2.1.6. Aktivity v lidskoprávních organizacích před rokem 1989

Charta 77

Podle mého názoru je nezbytné v rámci mé práce alespoň stručně představit, co vlastně obsahoval dokument Charta 77, ústřední cíle a principy, ale hlavně se na Chartu 77 zaměřit v souvislostech s osobou Václava Havla, jakým způsobem se v ní angažoval a jakými myšlenkami týkající se otázek lidských práv se k ní vymezoval. Považuji tento dokument za jeden ze zlomů v aktivitách Havla v lidskoprávních otázkách.

Charta 77 byla otištěna 6. ledna 1977 v západoněmeckých novinách. Byla výzvou pro vládu ČSSR, aby se držela mezinárodních závazků o dodržování lidských práv, jejíž rámec byl dán mezinárodními pakty o lidských právech a ustanoveními helsinského Závěrečného aktu. Součástí helsinských dohod byl tzv. *třetí koš*, v němž se smluvní strany zavázaly dodržovat lidská a občanská práva.³ V základním prohlášení z 1. 1. 1977 se praví, že Charta 77 je volné, neformální a otevřené společenství lidí různých přesvědčení, různé víry a různých profesí, které spojuje vůle jednotlivě i společně se zasazovat o respektování občanských i lidských práv. Václav Havel počátky Charty 77 vnímal již na začátku sedmdesátých let, kdy se odehrála celá série politických procesů.

³ VONS (1977): Prohlášení Charty 77, dostupné na: <http://libpro.cts.cuni.cz/charta/index.htm>, 1. 2. 2013.

Zklamaný byl z toho, že veškeré pokusy o probuzení společnosti, ani zmíněné soudní procesy neměly u nás, ani ve světě tu resonanci, kterou by zasluhovaly (Havel 1979). Charta 77 byla neodmyslitelně spjata s uvězněním členů a spolupracovníků rockové skupiny *The Plastic people of The Universe*. Tento čin vyvolal obrovskou vlnu emocí, jak uvádí Václav Havel, „moc tím nezaútočila na své politické protivníky jako počátkem sedmdesátých let, ale na vůli svobodně, po svém, svéprávně a autenticky se projevit“ (Havel 1990: 102). Byl to takový první akt, po kterém si někteří lidé začali uvědomovat, že útok na svobodu jednotlivce, je zároveň útokem na svobodu všech a dokud bude společnost rozdělena svou lhostejností a jedni budou mlčky přihlížet k perzekuci druhých, nevymaní se z obecné manipulace nikdo (Havel 2012a: 136). Nelze samozřejmě opomenout jednu důležitou událost. Jak už bylo uvedeno, na podzim roku 1976 vstoupily v ČSSR v platnost mezinárodní pakty o lidských právech, které byly ratifikovány tehdejším parlamentem. Celkem přirozeně se ukázalo, že základní práva člověka zakotvená v těchto paktech, bylo právě to, co všechny různorodé skupiny dokázalo spojit. Tak vzniklo první prohlášení Charty 77, jehož obsahem bylo kritické poukazování na v ČSSR uzákoněných paktů a rozporů s realitou naší totalitární skutečnosti (Havel 1979b). Václav Havel považoval Chartu 77 za projev probouzejícího se občanského vědomí, svědomí a sebevědomí. Občan se tu hlásil ke svým právům jak byla teoreticky deklarována a praxí potlačována (Havel 1990b: 105). Signatáři se zavázali prosazovat občanská práva, tedy vystupovat nejen navzdory aktuálnímu mocenskému tlaku shora, výzva byla míněna i jako burcující apel k občanům, aby se sami ujali svých práv a povinností, aby občansky žili a jednali. Charta 77 byla občanskou iniciativou, v níž se spojili nejrůznější lidé proto, aby se společně dožadovali dodržování zákonů, respektování základních lidských práv, aby vystupovali proti nespravedlnostem všeho druhu a kriticky zkoumali různé společenské jevy, jejichž svobodné kritické zkoumání je na oficiální půdě nemožné (Havel 1990c: 168). Totalitní režimy usilovaly včlenit do oblasti svého vlivu pokud možno totálně vše. Je omylem plánovačů společenského rozvoje, pokud neznají hranice veřejného a zahrnují do působnosti společenského rozhodování i ty sféry, které jsou výsostným hájemstvím soukromým. To vymezení veřejného a neveřejného vyžadoval Václav Havel neustále společensky střežit (Havel 1987).

Charta 77 neměla v programu svržení vlády nebo destrukci existujícího společenského systému, proto také neútočila na daný právní řád. Nevznikla z touhy postavit proti jednomu politickému či ideologickému programu program jiný, nechtěla se stát politickou silou konkurující té, která vládne (Havel 1990b: 106). Neusilovala ani o to stát se lepší alternativou představitelů vládnoucí moci, tedy nebyla pokusem o politické řešení krize (Havel 1990b: 101). Pokoušela se obnovit občanství prostřednictvím žádostí, aby zákony skutečně platily a byly dodržovány. Upozorňovala na jejich svévolnou mocenskou interpretaci. Vyžadovala, aby práva nebyla jen na papíře, ale byla respektována a naplňována ve své skutečnosti.

Charta 77 byla podepsána stovkami československých občanů. Václav Havel patřil mezi zakladatele a v roce 1977 se stal jedním z prvních tří mluvčích tohoto hnutí. Vždy apeloval na nepolitičnost Charty 77. Zdůrazňoval občanskou iniciativu, v níž se spojili nejrůznější lidé, aby hájili dodržování zákonů a respektování základních lidských práv. Aby vystupovali proti nespravedlnostem a kriticky zkoumali různé společenské jevy, jejichž svobodné hodnotící zkoumání bylo na oficiální půdě nemožné (Havel 1986).

2.1.7. Členství ve výboru na obranu nespravedlivě stíhaných

Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných (VONS) byla další významná lidskoprávní organizace, ve které se Václav Havel angažoval. Ustanovena byla 24. dubna 1978. Havel se stal rovněž mluvčím a spoluzakladatelem této organizace. V duchu poslání Charty 77 bylo úkolem VONS sledovat případy osob, které byly v ČSSR trestně stíhány nebo vězněny za projevy svého přesvědčení, nebo které se staly oběťmi policejní či justiční svévole. VONS obhajoval mezi léty 1978-1989 stovky československých občanů i cizinců, kteří se stali oběťmi nespravedlivého trestného stíhání. Činil tak na základě československých zákonů a mezinárodních paktů o lidských právech. Jeho členové pomáhali postiženým se zajišťováním právního zastoupení a zprostředkováním finanční i jiné pomoci. Formou sdělení se obraceli na československé úřady a žádali je o nápravu. Cílem organizace bylo seznamovat s těmito případy veřejnost i úřady. Zprávy o některých z nich byly zveřejňovány i prostřednictvím rozhlasových stanic Svobodná Evropa, Hlas Ameriky či BBC.⁴

⁴ VONS (2013). Dostupné na: <http://www.vons.cz/uvod>, 2. 1. 2013.

Václav Havel odsuzoval trestní stíhání za jakékoliv občanské, politické projevy a postoje podle tak široce formulovaných paragrafů trestního zákona, jako byl například paragraf 100 o pobuřování. Jak uvádí: „*kdo byl či nebyl trestně stíhán, záviselo jen na momentální politické situaci, na různých politicko-taktických úvahách státních orgánů, nebo jen na zcela individuálním politickém založení různých vyšetřovatelů a prokurátorů. Velmi snadno se lidé stávali oběťmi nespravedlivého postupu*“. „*I kdyby byla práce bezpečnosti a justice sebespravedlivější, není možné z principu považovat tyto instituce za neomylné a nedotknutelné - tedy kterýkoliv občan má na její kritické sledování právo*“ (Havel 1979a).

VONS sděloval proti komu, kde, kdy a proč bylo zahájeno trestní stíhání, kdo a za jakých okolností byl odsouzen, kdo byl naopak propuštěn, kde a jak zasáhla policie a kde naopak nezasáhla. Uváděl i skutečnosti, které měla oficiální místa tendenci zamlčet, jako například faktickou neveřejnost soudních líčení, krátkodobé zadržování jejich potencionálních účastníků a různá policejní opatření, jež je prováděla. Upozorňoval na procesní závady nebo porušování zákona, která oficiální místa však za závady nepovažovala a poukazoval na případy, kdy některé paragrafy trestního zákona připouštěly široký výklad. Tyto paragrafy byly aplikovány způsobem odporujícím duchu a literě ústavy ČSSR a Mezinárodních paktů o lidských právech. Václav Havel VONS dále popisuje jako nepolitickou organizaci, která neměla v úmyslu vstupovat do společenského života jako programová politická síla usilující o mocenské nebo systémové změny. Považoval ho za neformální společenství občanů různých názorů, kteří se v něm sešli, aby sledovali případy nespravedlivého trestního postupu. Nešlo o nic jiného, než kritickým pozorováním působit jako občanský nástroj kontroly veřejné moci. Po právní stránce se VONS opíral o článek 29 Ústavy ČSSR, umožňující všem občanům, aby jednotlivě i společně vznášeli stížnosti a podněty ke státním orgánům. V projevu *Vlastní obhajoba* Václav Havel v závěru uvádí, že pokud je mu známo, Ústava ČSSR ani žádný jiný zákon neupírá občanovi právo účastnit se veřejného života a veřejně vystupovat. Článek 28 Ústavy ČSSR naopak svobodu slova zaručoval a článek 19 Mezinárodního paktu a občanských a politických právech pravil, že každý má právo šířit informace a myšlenky všemi způsoby a to bez ohledu na hranice zemí.

„Lidská důstojnost, svoboda a spravedlnost jsou záležitostmi celé společnosti, všichni bez výjimky jsou za ně zodpovědní a všichni bez výjimky mají právo upozorňovat na případy, když jsou tyto základní hodnoty ohrožovány (Havel 1979a)“.

2.1. Václav Havel a jeho postoj k lidským právům po roce 1989

Díky Václavu Havlovi získala Česká republika pověst země, která bojuje za lidská práva. Jeho jméno je spojováno s morální integritou a se smyslem pro globální souvislosti v každodenní politice. Ve svých pracích velmi často zmiňoval pojem *jednoty v rozmanitosti*, který se týká otázek zachování identity jednotlivých náboženských vyznání, kultur, národů a oblastí civilizace. Současně se tímto pojmem snažil nalézt klíč k jejich soužití, k identifikaci nejmenšího společného jmenovatele, souboru mravních a duchovních principů, které jsou společné všem a které mohou představovat výchozí bod pro naše společné životy. Měl na mysli hodnoty, jako je svoboda jedince, respekt k jeho důstojnosti a ke všem jeho základním lidským právům. Sobecké, expanzivní a na důsledky pro celou lidskou komunitu se neohlížející zájmy geopolitické, ekonomické, národnostní, ideologické či ideologicko-religiózní, jsou-li nadřazeny společné a globální odpovědnosti, považoval za největší ohrožení pro nás pro všechny. Zastával názor, že lidstvo má v určitém smyslu jednu společnou duši, jednu společnou svobodu volby a jednu společnou odpovědnost (Havel 1992b). Lidská práva řadil nad práva státu a lidské svobody pro něho představovaly vyšší hodnotu, než je hodnota státní svrchovanosti. Z hlediska mezinárodního práva vyžadoval ustanovit principy, které by důsledně chránily jedinečnost lidských bytostí, jež mají přednost před ustanoveními, které chrání stát (Havel 2000c).

Často se zamýšlel nad změnami, které pozoroval v uspořádání dnešního světa. Velký důraz přikládal globalizaci a jejímu vlivu na vše související, tedy i na lidská práva. Život v dnešní společnosti považoval za život všech v jedné globální civilizaci, tvořené sice velkým množstvím kultur s pestrým spektrem historických, sociálních, duchovních a civilizačních tradic, ale spojované jediným a nedělitelným osudem. Cokoliv dobrého či špatného se kdekoli na naší planetě dnes stane, má své důsledky pro celý svět.

Zdůrazňoval potřebu více než kdy jindy podporovat vše, co míří k celosvětové solidaritě, vzájemnému respektu a k hledání a uplatňování hodnot, které jsou lidskému rodu společné a které posilují jeho naděje. Podle Václava Havla, kdykoliv narážíme na nějaký druh hlubšího problému civilizace kdekoli na světě, ať už je to kácení deštných pralesů, etnickou nebo náboženskou nesnášenlivost, porušování lidských práv či brutální ničení kulturní krajiny, někde na konci dlouhého řetězce příčin, které vedly k problému, spatřuje stále ten samý důvod: nedostatek odpovědnosti ke světu a nedostatek odpovědnosti za něj. Je potřeba vynakládat sílu na odpovědnost za svět jako celek a brát na něj ohled v dlouhodobější perspektivě. Na základě této odpovědnosti ke světu by se měli chovat všichni po celém světě podle svého vědomí a svědomí a neignorovat problémy a hrozby, které dnešní svět a společnost skýtá.

Svět se za posledních padesát let nesmírně změnil. Je nás na něm mnohem víc, zhroutil se koloniální systém, zhroutilo se bipolární rozdělení světa, závratně se prohloubila globalizace všeho. I když podobu této civilizace významně předurčil euroamerický civilizační okruh, už dávno to nepřevládá. Naopak, vstupujeme do éry multikulturality, vstupujeme do světa, který je sice obepínán jednou jedinou globální civilizací, který je však zároveň založen na rovnoprávné koexistenci mnoha stejně mocných kulturních, náboženských či civilizačních okruhů (Havel 1998a). Tyto různé světy mají samozřejmě své odlišné historické, duchovní, politické i morální tradice. Stále častěji se stává, že se tyto tradice dostávají do vážného rozporu s představou o lidských právech, kterou ztělesňuje Všeobecná deklarace lidských práv. V tomto rozporu spatřoval jen záminku různých samovládců k tomu, aby páchali to, co páchají a legitimizovali to jinakostí svého kulturního prostoru. Přiznával však, že mnohdy tomu tak není a k jakémusi skutečnému rozporu tu dochází. Různé standardy, k nimž se euroamerický svět historicky dopracoval, jsou opravdu a upřímně vnímány jako dílo "odjinud", které v nejlepším případě lze respektovat, ale s nímž se lze těžko ztotožnit. Navíc je leckde toto dílo vnímáno jako příliš sekulární, civilní, materiální, jako něco, co příliš málo dbá vyšší autority, která je jediným zdrojem všech mravních imperativů. Podle Havla to však není úplně pravda. Západní standardy lidských práv vnímal jako moderní aplikaci křesťanských zásad. Zvenčí se to tak však nejeví a pokud by se to tak jevílo, mohlo by to být ještě horší, protože by to mohlo být vnímáno jako civilně maskovaný náboženský imperialismus (Havel 1998a).

Podle Havlova přesvědčení tedy univerzalitu lidských práv lze hájit, bude-li hledán její vskutku univerzální duchovní kořen. Tedy pokusíme-li se společně hledat to, co je společné většině kultur, a pokusíme-li se nově reflektovat nejhlubší východiska, z nichž naše rozmanité kultury vyrůstají. Cesta ke skutečnému univerzalizmu není v kompromisech mezi různými soudobými jinakostmi, ale ve hledání společné prazákladní zkušenosti člověka s univerzem a se sebou samým v něm.

Velmi významnou událostí v historii lidskoprávní politiky Václav Havel spatřoval v přijetí již výše zmíněné Všeobecné deklarace lidských práv. Její odlišnost od ostatních dokumentů spatřoval v tom, že není uzavřená hranicemi jedné kultury či civilizace, ale že je koncipována jako univerzální. Viděl v ní soubor principů, jimiž by se mělo řídit lidské soužití a z nich by měly vycházet další pravidla určující společný a důstojný život lidí a národů žijících v našem světě. Dokument považoval za nastavené zrcadlo společnosti, univerzální normu, s kterou lze skutečný stav věcí srovnávat a na kterou je možné se odvolávat. „Jednoduše řečeno: všichni kdo plivají na lidská práva, mají po Deklaraci podstatně těžší život, než měli před ní (Havel 1998a). Světový pořádek vidí ve splnění dvou klíčových zásad. První spočívá v respektu civilizačních okruhů navzájem, aby si nevnucovaly jeden druhému své tradice, zvyklosti, návyky, tedy naprosto rovnocenný vztah založený na úctě a respektu. Druhou klíčovou zásadu vidí v hledání minima, které bude všechny okruhy spojovat a které bude východiskem smysluplného soužití a celosvětového pořádku (Havel 2004a).

Ještě bych se ráda vrátila ke globalizaci, protože reakce na ní hrála opravdu významnou roli v myšlení Václava Havla. Zastával názor, že v éře globalizace je potřeba pěstovat globální odpovědnost člověka za svět, vědomí příslušnosti k celému lidskému rodu a starost za zeměkouli, na které žijeme. Předpokladem elementární odpovědnosti za svět, o které mluví jako o morálním minimu, na němž se mohou shodnout různé kultury či civilizační okruhy, je pokorný vztah ke světu (Havel 2000b). Krize dnešního světa měla v jeho očích globální povahu a nelze jí skutečně a trvale čelit jen v rámci určitých užších geografických či politických oblastí.

Stále patrnější je, že různé dimenze této krize, od nebezpečí globální války přes ekologické ohrožení, až po všechny složité sociální, ekonomické a lidskoprávní otázky, nelze už dnes zkoumat odděleně, ale je třeba hledat jejich společné a nejhlubší příčiny. Čím důkladněji budou tyto příčiny zkoumány, tím účinnější může být i boj za šťastný a důstojný život lidského rodu (Havel 1990: 347). V dnešním globálním propojeném světě viděl nárůst úlohy nadnárodních celků a kontinentálních uskupení. Jejich posláním je partnersky participovat na organizaci dnešního uskupení. Jejich posláním je reprezentovat různé kulturní a civilizační okruhy a být jejich zástupcem či mluvčím na světové scéně. Za nesmírně důležité považuje, aby tyto velké vznikající celky měly pro sebe navzájem porozumění, byly k sobě otevřené a ctily svou identitu. Vyžaduje to však nadhled, otevřenost, vůli porozumět a především pokoru. Absolutně se to vylučuje s jakýmkoli druhem pýchy či posedlosti. Tyto velké celky zároveň musí, tak jako i státy či národy, hledat to, co je spojuje, již výše zmíněné společné minimum, které ctít znamená vůbec umožnit smysluplné soužití lidstva na zeměkouli (Havel 2004a). Vyzýval ke vzájemnému respektu, respektovat jednoduše svou jinakost. Na mezinárodních vystoupeních a projevech nezapomínal upozorňovat na několik zemí s režimy, jejichž způsob vládnutí se zdaleka mýjí s těmi hodnotami svobody a demokracie, na které apeloval. Hromadné porušování základních lidských práv, mezi které patří bezesporu i právo na lidský život, je velmi často ospravedlňováno státními či národními zájmy. Stává se tak realitou, kterou v posledním desetiletí sledujeme v přímém přenosu. Upozorňoval mimo jiné na genocidu ve Rwandě, násilí v Čečensku, Bosně a Hercegovině, na neobhájitelnou situaci v Tibetu, Severní Koreji, Barmě, Kubě, Kosovu, Bělorusku a další (Havel 1998a).

Za jednu z největších chyb posledních let však považoval nadřazování hospodářských zájmů nad všechno ostatní, prosazování tzv. globálního kapitalismu. Upozorňoval na nástup přemíry technokratičnosti společnosti. Přednost má podle Václava Havla vše kvantifikovatelné, spočítatelné a ocenitelné (Havel 2007a). Vztah k různým konfliktům a problémům je deformován nenápadným zpronevřováním se duchovním hodnotám. Lidská práva a lidské svobody se staly pouhou ozdobou zájmů hospodářských a materiálních. V praxi to znamená, že se o některých věcech raději nemluví, než by se měla situace nějakým způsobem řešit. Nedej bože by to mohlo ovlivnit některé ekonomické zájmy dané země.

Takovéto společenské kroky považuje za nebezpečné proto, že se vytrácí solidarita s těmi, kteří usilují o svobodu a dodržování lidských práv v různých zemích světa, ale i proto, že samotný euroatlantický prostor ztrácí svou původní identitu. Budoucnost světa vidí pouze v naprosté rovnosti a spolupráci všech velkých kontinentálních útvarů. Pokud má některá země tisíce politických vězňů a my o nich nechceme mluvit, protože má zároveň naftu, označuje tento vztah jako záměnu partnerství se slepotou. Přemýšlel-li o rozmanitých problémech současného světa, ať už ekonomických, sociálních, kulturních, bezpečnostních či obecně civilizačních, vždy narážel na otázku mravní, zda je to všechno kolem nás odpovědné a vůbec přípustné. Mravní řád a jeho zdroje, naše svědomí a odpovědnost, lidská práva a práva na lidská práva jak už bylo zmíněno, vnímal jako nejdůležitější témata počátku třetího tisíciletí. Je třeba se neustále vracet ke kořenům lidské existence, konfrontovat náš pobyt na této planetě s ohledem na budoucnost nadcházející. Ale hlavně nepředpojatě, s rozmyslem, neideologicky a bez posedlosti vše analyzovat a promítat naše vědomosti do praktické politiky (Havel 2007a).

Má-li lidstvo přežít a vyvarovat se nových katastrof, pak musí být celosvětový politický pořádek provázán upřímným vzájemným respektem různých civilizačních okruhů, kultur, národů či kontinentů. A to s obecnou snahou hledat hodnoty a základní mravní imperativy, které jsou jim společné a aplikovat je v našem globálním soužití (Havel 2002a). Proti lokálním konfliktům, národnostním vášním, nenávistem a dalším dnešním hrozbám, viděl existenci pouze jediné síly, kterou lze proti tomu všemu postavit. Jedná se o sílu dobré politické vůle. „Vůle rychle a vynalézavě budovat struktury demokratické spolupráce a integrace, velkoryse podporovat všechny reformní procesy a přísně sankcionovat porušování mezinárodního práva, násilí a hlavně každý útok na lidská práva“ (Havel 1992b).

3. Lidskoprávní politická praxe Václava Havla

V této kapitole se zaměřím na praktickou lidskoprávní politiku Václava Havla. Jelikož oblastí, ke kterým se vyjadřoval, je mnoho a zahrnují obrovské spektrum témat, rozhodla jsem se vymežit si čtyři klíčové tematické okruhy a v rámci nich analyzovat Havlovu politiku. Mezi zvolené okruhy patří: političtí vězni a ochránci lidských práv, svoboda náboženství, byznys versus lidská práva a nedůslednost v řešení lidskoprávních otázek. V rámci jednotlivých témat se budu zabývat významnými skutečnostmi, událostmi a osobnostmi, které do vymezeného okruhu zapadají a kterým se Václav Havel věnoval a upozorňoval na ně. Poté budou následovat lidskoprávní organizace. Zaměřím se na ty, kterých byl Václav Havel součástí či dokonce jejich zakladatelem právě po roce 1989. Informace o nich jsou jen opravdu stručné a základní, přestože by bylo zajímavé věnovat se jim více.

V dobách komunismu Havlovi jistě nebylo jedno, co se děje kdekoli jinde ve světě, ale z důvodů svého postavení a důvodů fungujícího režimu neměl možnost se k podobným otázkám příliš vyjadřovat. Bez přístupu k informacím neměl v podstatě ani možnost se dozvědět o porušování lidských práv někde na druhé straně zeměkoule. V té době byla lidská a občanská práva porušovaná v našem státě i ve státech okolních a nám blízkých, proto se jeho zřetel upíral hlavně k zemím patřící pod Sovětský svaz. Po zhroucení železné opony, kdy se rozpadlo celé dosavadní bipolární uspořádání světa, se najednou vyjevily soudobé civilizační hrozby i pro bývalé komunistické země. Václav Havel tedy začal s hledáním nového, lepšího a spravedlivějšího uspořádání celého globálního světa. Dovolával se dodržování práv *bezmocných* v odlehlých koutech světa. Bojoval za to, aby opět získali zpět svůj hlas, svá práva a svou důstojnost. Politickými teoretiky byl označován za aktivistu, který se snažil plnit příslib svobody v nejrůznějších politických podmínkách. Nepřemýšlel nad politickými právy jako liberál, který si zakládá na ochraně práv jednotlivce, ani ze sociálního hlediska s důrazem na sociální spravedlnost, ale především v kontextu lidské odpovědnosti za náš svět (Pirro 2002: 228).

Jednou se Václava Havla zeptali, zda se bude po složení prezidentského mandátu veřejně angažovat, odpověděl: „*budu-li se v něčem veřejně angažovat a to samozřejmě budu, protože to vyplývá z mé povahy a dělal jsem to vždycky, ať jsem byl či nebyl prezidentem, pak se budu vyjadřovat k věcem zásadním, nebudu komentovat každou prkotinu, zejména ne na domácí scéně. Řekl jsem si, že sféra, kde se hodí a je na místě, abych se ozýval či angažoval, je sféra lidských práv*“ (Havel 2003a).

3.1. Ochránci lidských práv a političtí vězni

Havel využíval svého světového renomé bojovníka za lidská práva a demokracii, aby neustále připomínal osudy neprávem vězněných politických vězňů a upozorňoval na činnost ochránců lidských práv po celém světě. Dnešní situace co se týče porušování lidských práv se mu obzvláště nelíbila v Rusku, Kubě, Bělorusku, Barmě, Číně a s ní souvisejícím Tibetu, Severní Koreji a v dalších zemích. Snažil se získat prostřednictvím svých upozornění co nejvíce mezinárodní a společenské podpory a solidarity pro utlačované osobnosti v jejich boji za svobodu a lidská práva. „*Každý moderní svobodomyšlný člověk cítí nebo by alespoň měl cítit solidaritu jak s těmi, kterým je znemožněno žít ve své vlasti nebo ji alespoň svobodně navštěvovat, tak s těmi, kteří v ní musejí žít v trvalém strachu a kteří ji nemohou normálně opouštět a zase se do ní vracet*“ (Havel 2002). Na mezinárodní setkání a konference považoval za důležité zvat i ty lidi, u nichž byla velká pravděpodobnost, že jim nebude umožněno dorazit. Z vlastní zkušenosti totiž věděl, jak je důležité pro ty, kteří jsou ve vězení či zadržováni režimem, vědomí, že se o ně někdo zajímá. Sám fakt pozvání posiluje pozici těchto disidentů. Svým vlivem pomáhal otázku lidských práv vnášet do většího povědomí například v Barmě. Byl dlouhodobým podporovatelem v současné době jedné z nejznámějších ochránkyň lidských práv Su Ťij a prodemokratického hnutí v této zemi. Vůdkyně opoziční Národní ligy pro demokracii Aun Schan Su Ťij byla od roku 1989 do listopadu 2010 držena v domácím vězení. Jedná se o jedinou nositelku Nobelovy ceny míru, která byla v době ocenění vězněna. Nobelovu cenu získala v roce 1991 na návrh Václava Havla, právě on patřil mezi její nejuvěrnější mezinárodní spojence.

„Je nejvhodnějším adresátem tohoto ocenění. Vždy se vyjadřovala jasně a logicky. Žila v pravdě v domácím vězení a nedala se umlčet ani nabídkou k trvalému vystěhování ze země. Je výjimečným příkladem moci bezmocných. Bylo mi velkou ctí navrhnout ji na Nobelovu cenu míru a nyní se připojuji k těm, kteří tleskají její volbě“ (Havel 1997a). Tím, že zasvětila svůj život boji za lidská práva a demokracii v Barmě, byla Aun Schan Su Ťij zřetelným symbolem spravedlnosti nejen pro lidi své země, ale i pro všechny ostatní, kteří si chtějí svobodně zvolit vlastní osud. Pokud bude někde ve světě veden boj za svobodu, budou hlasy jako je ten Aun Schan Su Ťij k tomuto boji svolávat všechny ostatní. „Ať už volání po svobodě přichází ze střední Evropy, Ruska, Afriky či Asie, má společný podtext: se všemi lidmi se musí jednat s respektem, všichni lidé potřebují naději“ (Havel 1997A). K příležitosti jejích 60. narozenin, které nedobrovolně trávila v domácím vězení, napsal Havel do listu Washington Post článek s názvem „A Rose for the Unfree“ (Růže pro nesvobodnou). Vyjádřil tak své přání osobně předat Su Ťij hned po jejím osvobození kytici růží.⁵ Su Ťij vždy považovala Václava Havla za svého blízkého přítele a podporovatele, ačkoliv nikdy neměla možnost se s ním osobně setkat. Přestože byl Havel velmi potěšen propuštěním Aun Schan Su Ťij v listopadu 2010 z jejího domácího vězení, nadále upozorňoval na přeplněná vězení v Barmě a na zavírání politických vězňů. Mnozí z nich jsou mučeni, drženi v hrozných podmínkách a bez lékařské péče. Zároveň upozorňoval na pokračující útoky proti etnickým menšinám barskou policií a armádou, na cenzuru sdělovacích prostředků a svobodu projevu. Apeloval na OSN a mezinárodní společenství, aby se sjednotily a vedly důsledný dialog s tímto režimem. Doporučoval Valnému shromáždění OSN zřídit komisi, která by měla na starosti vyšetřování zločinů proti lidskosti v Barmě. Dále navrhoval OSN uvalit na zem cílené finanční a bankovní sankce a zbrojní embargo (Havel 2010a).

⁵ MZV (2011): *Su Ťij vzdává úctu Václavu Havlovi*, dostupné na: http://www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/archivy/z_medii/su_tij_vzdava_uctu_vaclavu_havlovi.html, 25. 3. 2013.

Václav Havel se významně zasloužil i o udělení Nobelovy ceny míru pro iniciátora čínské Charty 08 Liu Xia-bo. „*Udělením ceny Nobelův výbor dal signál Liuovi i čínské vládě, že mnoho lidí v Číně i po celém světě sympatizuje s ním i s jeho vizí svobody a lidských práv pro 1,3 miliardy čínských občanů*“. Liu Xia-bo byl v prosinci 2009 odsouzen k jedenáctiletému vězení za údajné podvracení státu. Odsouzený disident je spoluautorem Charty 08, která se inspirovala někdejší iniciativou československých disidentů. Verdikt čínského soudu odsoudila EU i OSN. Podle Havlova názoru je Liu Xia-bo přesně ten typ občana, kterému Nobelova cena míru náleží.⁶ V roce 2010 podepsal Václav Havel spolu s více než padesáti signatáři a příznivci Charty 77 otevřený dopis čínské vládě, který zaštiťoval Český helsinský výbor. Obsahem dopisu je žádost o osvobození Liu Xia-ba. Odvolávali se v něm na Všeobecnou deklaraci lidských práv a upozorňovali Čínu na to, že právě ona byla jedním z prvních států, který pro její přijetí hlasoval. Tímto krokem se obrátili na vlády ostatních států sdružených v OSN, aby Čínské lidové republice tento závazek připomněly.⁷ „*Žádáme čínského prezidenta a skrze něj čínskou vládu, aby neopakovali to, co se dělo před 33 lety u nás. Tedy aby nepronásledovali a neperzekuovali bojovníky za lidská práva, kteří mají svoje legitimní a mezinárodními fakty opřené požadavky*“ (Havel 2010b).

Dalším, kdo se stal předmětem zájmu Václava Havla v rámci porušování lidských práv, byl venezuelský zakladatel Lidové strany a pozdější guvernér venezuelského státu Zulia Oswaldo Alvarez Paz. Spolu s dalšími signatáři v otevřeném dopise adresovaném venezuelské vládě v roce 2010 vyžadovali jeho okamžité propuštění. Zatčen byl 22. března 2010 po tom, co v televizním vysílání požadoval vyšetřování údajných propojení venezuelské vlády, kolumbijské partyzánské FARC a španělské teroristické skupiny ETA. „*Oswaldo Alvarez Paz nás upozornil na pronásledování, kterým odpůrci Huga Cháveze stále trpí, stejně jako na úpadek demokracie za posledních deset let*“ (Havel 2010c). Zároveň vyzýval pro efektivní návrat ústavních záruk a zásad stanovených v Meziamerické demokratické chartě. Spolu s Václavem Havlem proti zatčení protestovali i představitelé opozice ve Venezuele a

⁶ ČT24 (2010) : *Svět rozhodnutí Nobelova výboru vítá, Čína ne*, dostupné na: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/103725-svet-rozhodnuti-nobelova-vyboru-vita-cina-ne/>, 3. 3. 2013.

⁷ Deník referendum (2010): *Havel a další chartisté podpořili čínské kolegy*, dostupné na: <http://denikreferendum.cz/clanek/850-havel-a-dalsi-chartiste-podporili-cinske-kolegy>, 3. 3. 2013.

organizace monitorující dodržování lidských práv, včetně Human Rights Watch a Human Right Foundation (Havel 2010c).

Havlova velká pozornost byla věnována Kubě. On sám vztah s Kubou označoval jako hlubší vzájemné propojení. Hlavní důvod zájmu o Kubu ale neviděl v osobních vazbách, nýbrž v tom, že kubánský režim je nejpodobnější naší zkušenosti s komunismem. Vnímá s kubánským režimem nejvíce paralel a i pokročilost tamních poměrů je podobná. Václav Havel z vlastní zkušenosti věděl, jak je důležitá solidarita s aktivní opozicí. Dvakrát nominoval na Nobelovu cenu míru kubánského disidenta Oswalda José Paya a ve spolupráci s Forum 2000 jej pravidelně zval na výroční konference Forum 2000. Tomu však nikdy nebylo kubánskou vládou uděleno povolení vycestovat.

Velkým přítelem Václava Havla byl Jeho Svatost dalajláma, kterého přes nevoli Číny opakovaně zval do České republiky. Havel byl velkým zastáncem práv tibetského lidu na svobodu a spravedlnost. Nenechal se zastrašit a neustále zdůrazňoval potřebu solidarity s Tibetem a potřebu obnovy vůle tibetského lidu. Naléhal na přímý dialog mezi dalajlámou a čínskými vůdci o uskutečnění autonomie pro tibetský lid. Potlačování tibetského buddhismu, čínská nenávisť k dalajlámovi a chabé právní předpisy požadované autonomie podle Václava Havla degradují tibetskou kulturu, jazyk i náboženství. Zároveň zvyšují frustraci Tibetánů a přispívají k napětí mezi Tibetem a Čínou.⁸ Velmi kritický postoj zaujmul k prezidentu Obamovi po tom, co se odmítl setkat s dalajlámou. On sám tohoto tibetského vůdce považoval za současného Ghándího, který je neustálým morálním trnem v oku Číny a podobné ustupování čínskému režimu vnímal jako „cestu do pekel“. V souvislosti s Čínou bych ještě ráda zmínila Havlovu podporu ujgurské oblasti a podporu vůdkyně Ujgurů Rebíja Kadírové. Tu v roce 2009 pozval na konferenci *Mír, demokracie a lidská práva v Asii* na Forum 2000. Rebíja Kadírová se již řadu let bouří proti čínské nadvládě. Tamní propagandou je považována za nepřitele číslo jedna. Jako přední obhájkyně lidských práv ujgurské menšiny měla vystoupení také na Forum 2000 k tématu *Náboženská a kulturní témata původních obyvatel*.

⁸ International campaign for tibet (2009): dostupné na: <http://www.savetibet.org/media-center/tibet-news/international-statement-commitment-promoting-human-rights-tibetans-and-a-peaceful-solution-quest>, 24. 3. 2013.

Česká republika za zmíněnou návštěvu sklídila ze strany Číny obrovskou vlnu kritiky. Podle Číny měla návštěva Kadírové přispět k překrucování faktů a podpoře separatismu. Na konferenci byl Havlem pozván i jeho blízký přítel tibetský dalajláma. Číně se přirozeně nelíbilo, že se v Praze společně sešli vůdcové zastupující hned dvě nejodbojnější čínské provincie-Tibet a Sin ťiang, kde žije právě ujjurská menšina.⁹

Dne 11. prosince 2011 byla na přání Václava Havla uskutečněna konference s názvem „*Demokracie a lidská práva v Asii: Rok od prázdné židle v Oslu*“. V rámci konference byla podepsána tzv. *Pražská deklarace*. Cílem deklarace bylo přispět k mezinárodnímu úsilí o šíření uvědomění a o podporu zlepšování celosvětové situace v dodržování lidských práv. Upozorňováno bylo na nárůst hospodářského rozvoje a síly Asie. V důsledku je pak ale velmi málo pozornosti věnováno otázce lidských práv. Rostoucí pragmatické ticho motivováno ekonomickými zájmy některých bohatých západních zemí je pro signatáře Pražské deklarace zdrojem velkého znepokojení. Otevřenější, svobodnější a demokratičtější Čína je nesmírně důležitá jak pro Asii, tak pro celý svět. Čína potřebuje lidská práva, demokracii a právní řád, protože tyto hodnoty jsou základem svobodné a dynamické společnosti. Připomenuto bylo i první výročí udělení Nobelovy ceny míru Liu Xiabovi, který je dodnes držen čínskými úřady ve vězení⁷. Mimo výše zmíněné politické vězně a ochránce lidských práv nebyl Václavu Havlovi lhostejný ani osud syrského právníka Muhannad al-Hassání. Stíhán byl za činnost v organizaci odhalující případy porušování lidských práv v Sýrii. Dne 17.5. 2011 zahájil Václav Havel v Praze kampaň s názvem „*3 minuty stačí*“, v rámci které se Amnesty International snažila upozornit na situaci těchto tří a získat tak co nejvíce podpisů za jejich propuštění.¹⁰

⁹ Amnesty International (2011): *Václav Havel slavnostně zahájil kampaň Amnesty za nespravedlivě vězněné*, dostupné na: <http://www.amnesty.cz/a297/vaclav-havel-slavnostne-zahajil-kampan-amnesty-za-nespravedlive-veznene---pripojte-se-k-nemu-i-vy>, 19. 3. 2013.

¹⁰ Ministerstvo zahraničních věcí (2012): *V Jižní Koreji ocenili Václava Havla za jeho boj za lidská práva*, dostupná na: http://www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/archivy/z_medii/v_jizni_koreji_ocenili_vaclava_havla_za.html, 20. 3. 2013.

Havel neopomínal ani zem nejvíce se přibližující totalitnímu režimu, tedy na Severní Koreu. D aktivisty byl v dlouhodobém kontaktu a patřil mezi nejhlasitější kritiky severokorejského režimu. Opakovaně kritizoval Pchjongjang za zavírání lidí do vězení, aniž by se jim dostalo řádného procesu a za páchání zločinů proti lidskosti na svém vlastním národě¹⁰. V průběhu celé práce zmiňuji omezenost rozsahu, který mi neumožní se zaměřit na vše zajímavé a důležité, čemu se Václav Havel věnoval. Výše zvolené jsem vybírala podle vlastního uvážení a také hlavně podle míry medializovanosti jejich problematiky.

3.2. Náboženství

Václav Havel neapeloval jen na usmíření národů, kulturních okruhů a civilizací mezi sebou, na což jsem upozorňovala v kapitolách předešlých, velký důraz kladl i na usmíření mezi církvemi a náboženstvími. Posvátná písma a tradice všech velkých světových náboženství považoval za zdroj duchovní energie, kterou náš svět nezbytně potřebuje. Státníci, politici a další veřejní činitelé nemohou plně dostat své odpovědnosti za mír, respektu k lidským právům a obecné prosperity, budou-li odcizeni duchovním kořenům svých kultur. Pokornou otevřenost všemu, co z těchto kořenů proudí do mysli soudobého lidstva, je podle přesvědčení Václava Havla jedním ze základních klíčů k uzdravení tohoto nemocného světa. Je nezbytné hlubšího vzájemného poznání a dialogu světových náboženství (Havel 2001a). „Právě dnes, v době prohlubující se globalizace, se stává dialog různých náboženství jedním ze základních předpokladů obecného porozumění“ (Havel 1999b: 35). Není důležité upozorňovat na to, čím se různá světová náboženství od sebe liší, ale je nezbytný vzájemný respekt. Aktivně dělat a hledat to, co je jim společné a co je spojuje. Pouze tento postup může přispět k lepší budoucnosti, k míru a ke spolupráci v dnešním světě. Do lidského bytí a konání musí být promítán lepší vhled a pokora, před lidskou bytostí a záhadným řádem přírody (Havel 2003b).

Současný svět považoval za vystavený na řadě paradoxů. Nabízí sice možnosti, které do nedávna byly pouhými smyšlenými příběhy, na druhou stranu má dnešní uspořádání možnost jen velmi těžko odvrátit vývoj, který souvisí se zneužitím těchto možností. Naše civilizace podle Havlova názoru směřuje k uniformitě. Globální propojení všech se všemi vyvolává u některých potřebu zdůraznit svou jinakost, což v důsledku může eskalovat až do etnické nesnášenlivosti či náboženského fanatismu (Havel 2000d). S tím souvisí Havlova reakce na události v USA po teroristických útocích 11. září 2001. Útok označil za drastickou ukázkou toho, jak rychle se může globalizovat zlo. Po útoku na New York prostřednictvím konference Forum 2000 apeloval na přední představitele světových náboženství, aby společně čelili všem pokusům zahalovat nenávist a násilí rouškou náboženské argumentace či jejich projevy zdůrazňovat zvráceně výkladem svatých slov, symbolů a tradic. Zastával názor, že po nedávných a jím podobných událostech je potřeba vytvářet jakousi „*velkou duchovní koalici*“, která by prohlubovala dosud existující snahy o spolupráci světových náboženství a jejich úsilí společně se postavit proti podobným krutým silám (Havel 2002b). S tím souvisí i jeho podpora invaze do Afganistanu. Apeloval na to, že útok není útokem na Afganistán či dokonce na islám, ani proti žádnému národu či nějakému náboženství. Útok vnímal jako boj za ochranu civilizačních hodnot. „*Chceme-li se těšit z určitých svobod, chceme-li využívat určitých hodnot, které nám nabízí tato doba, chceme-li se těšit z práva žít důstojným životem, musíme být připraveni na to, že tyto hodnoty a tato práva je občas třeba bránit i se zbraní v ruce*“ (Havel 2001b).

V roce 2007 se uskutečnily protesty proti vládě vojenské junty v Barmě, tisíce buddhistických mnichů pochodovaly městy. Tyto protivládní protesty vešly do dějin pod názvem *Šafránová revoluce*. Reakcí barmské junty bylo násilné vytlačení buddhistických mnichů a jejich stoupenců z ulic. Václav Havel reagoval velmi pobouřeně a negativně. Velkou roli v Barmě hrají podle něho právě mniši, které považoval za lidi s mírumilovnou povahou a odvahou vzdorovat vojenskému režimu. Je jejich právem vyjadřovat svůj postoj a nevoli. Když barmští vládnoucí generálové v roce 2008 souhlasili o vydání referenda, ve kterém se mělo hlasovat o podobě nové ústavy, mniši byli z hlasování vyloučeni.

Podle barmského zákona o ústavním referendu byli členi náboženských skupin, lidé trestně stíháni a příslušníci etnických skupin vyloučeni z možnosti participace na referendu. Jednalo se tak o všechny minulé a současné politické vězně, kolem půl miliónů mnichů a jednoho miliónů příslušníků etnických menšin. Havel plně podporoval aktivity barmské opozice vyzývající občany k odmítnutí ústavy, která neprosazuje lidská práva a toleranci náboženských a etnických skupin, ale pouze potvrzuje úlohu armády. Žádal po OSN a Evropské unii, aby rázně odmítla výsledek referenda a posílila sankce proti režimu. V souvislosti s Barmou bych ještě ráda uvedla, že za největší ohavnost Havel považoval blokádu humanitární pomoci barmským režimem po zásahu ničivé přílivové vlny, tento krok označil za trestný čin proti lidskosti (Havel 2008b).

Asi nejvýraznější aktivita v rámci zasahování o svobodu náboženství byl vztah Václava Havla k Tibetu. Velkou nevoli spatřoval v událostech v Lhase, hlavním městě Tibetu, které se uskutečnily v roce 2008. Tehdy čínská armáda a policie rozehnala pokojný protestní pochod organizovaný tibetskými mnichy. To vyvolalo pobouření nejen u našeho prezidenta, ale u celého demokratického světa. Porušování lidských práv v Číně a v souvislosti s ní i v Tibetu přirovnával k totalitním praktikám. Jako spoluautor prohlášení s názvem „*The Peace of Graveyard*“, vyjádřil očekávání, že čínská vláda bude ujišťovat o klidu v Tibetu. Ujišťovat o tom, že lidská a občanská práva jsou dodržována a vše je v harmonickém pořádku. Tento proklamovaný „klid“ přirovnával ke klidu hřbitova. Zajímavostí je, že Havel jako jeden z mála vysoce postavených evropských politiků Čínu nikdy nenavštívil (Kajínek 2011b). Velmi palčivým tématem v Číně je i otázka *Falun Gongu*. V roce 2002 byl Václavem Havlem napsán dopis čínské malířce Zhang Cuiying, která je následovnicí tohoto učení. Vyjadřuje v něm podporu a zároveň postoj k pronásledování Falun Gongu čínským režimem. Falun Gong je starobylá kultivační metoda zušlechťování mysli, těla a ducha. Pro ateistickou Čínu se však tato duchovní cesta, spojující prvky buddhismu a taoismu, stala nepřípustnou a začala následovníky tohoto učení pronásledovat.¹¹ Havel cítil hlubokou solidaritu s těmi, kteří se díky svému přesvědčení stanou terčem násilí, útlaku a pronásledování (Kajínek 2011b).

¹¹ Falun Gong, dostupné na: <http://www.falungong.cz/>, 22. 3. 2013.

3.3. Byznys versus lidská práva

Václav Havel se velmi často zamýšlel nad silou ekonomických tlaků, na to, jakým způsobem všechny tyto vazby ovlivňují globální společnost. Všude kolem nás obklopují zákony trhu a další „neviditelné ruce“, pak už nezbývá příliš prostoru na individuální morální myšlení a jednání. Ti, kdo se snaží jít více humánní cestou, jsou označováni za snílky a naivní moralisty. V tom viděl současnou apatii v politice. Demokracie ztrácí svůj význam a je stále více vnímána jako nějaký pouhý rituál. Nadnárodní korporace, mediální kartely a mocné byrokracie přetvářejí politické strany v organizace, jejichž hlavním úkolem není veřejná služba, ale podpora klientelismu. Politika pro Havla představovala často bitevní pole pro lobbisty. Média banalizují vážné problémy a demokracie často vypadá jako pouhá virtuální hra pro konzumenty, nikoliv vážná záležitost pro seriózní občany. Jsme svědky procesu ekonomické globalizace, která unikla politické kontrole. Způsobuje zmatek, stejně jako společenskou devastaci. Podle Václava Havla byl pád komunismu příležitostí k vytvoření účinnějších globálních institucí založených na demokratických principech, které by neumožňovaly sebedestruktivní tendence dnešního průmyslového světa (Havel 2004c).

Lidstvo v současné době toleruje kult hmotného jako tu nejvyšší hodnotu, které musejí být všichni a všechno podřízeno a před kterou i demokratické a lidskoprávní vůle musí občas spadnout na kolena. Vytváření bohatství už dávno přestalo odpovídat vytváření skutečných a smysluplných hodnot (Havel 2000d). Upozorňoval na to, že pokud nechceme žít ve zmanipulovaném světě, který ovládají anonymní ekonomické síly a potírají zásady svobody, rovnosti a solidarity, musíme začít pracovat globálně. Trval na tom, že politika a společenské otázky nejsou jen technologií moci. Je důležité, aby měla politika morální rozměr (Havel 2004c). Už během summitu Mezinárodního měnového fondu a Světové banky, který se konal v Praze roku 2000, varoval před hrozbami „*globálního kapitalismu*“ (Mašková 2011).

3.4. Nedůslednost v řešení lidskoprávních otázek

Václav Havel velmi často upozorňoval na nedůslednost v řešení lidskoprávních otázek. Ať už se to týkalo mocenských vlivů, které dokázaly zastínit porušování lidských práv, tak ekonomických zájmů, které jsou nadřazovány zájmům morálním. Žádal podrobení mezinárodních organizací reformám, které by zvýšily jejich důvěryhodnost. Často upozorňoval na kroky, kterými by se zároveň zefektivnila jejich činnost. Podle Havlova názoru potřebují mezinárodní organizace důslednou přeměnu v instituce, které budou schopné skutečné globální správy a v jejichž aktivitě bude mít společnost důvěru (Havel 2004b).

Například Organizace spojených národů je podle Havlova názoru stále pozůstatkem situace krátce po skončení 2.sv.v války. Nejvíce upozorňoval na ten fakt, že nedokáže odrážet vliv některých nově vzniklých regionálních uskupení či že postrádá rovnítko mezi zeměmi, které jsou demokratického uspořádání a těmi, jejichž zástupci zastupují pouze zájmy své či svých junt (Havel 2004c). Opakovaně zdůrazňoval potřebu nové a smysluplnější vize OSN, která by dokázala zastat svých závazků. Kromě jiných reforem prosazoval zejména změnu ve složení Rady bezpečnosti a s tím související otázka dosavadně nastaveného práva veta. Současná podoba organizace podle není schopná ratifikovat žádný významný dokument, který by mohl fungovat podle stanov preambule Charty OSN či Všeobecné deklarace pro lidská práva. Není schopná poskytnout v pravý čas a na pravém místě řádnou pomoc v zemích, kde je neodkladná pomoc vyžadována. Po dobu, kdy v Radě bezpečnosti probíhají jednání ovlivňována politickými a ekonomickými postranními zájmy jejích členů, umírají nevinní lidé. OSN má být dějištěm pátrání po společných duchovních hodnotách. Úsilí v rámci celé organizace by mělo být založené na systematickém zájmu o lidská práva. Všechny činnosti musí být tedy odvozeny od konceptu lidských práv. To je podle Havlova názoru jediná možnost, jak vytvořit prostředí, které nebude upřednostňovat partikulární zájmy, nebude tolerováno zlo a kde nebude fungovat lhostejnost často motivovaná egoismem či ekonomickými a geopolitickými zájmy. Jako příklad uváděl nedůslednost v řešení situace v Bosně a Hercegovině (Havel 1998b). I co se týče Evropské unie spatřoval Václav Havel řadu rezerv v dodržování lidských práv.

EU by se měla energičtěji stavět na stranu obránců svobody, výrazněji podporovat opoziční disidentské skupiny a bojovníky za lidská práva, kteří se snaží prohloubit demokracii od Kuby přes Bělorusko až po Barmu (Havel 2008c). Jako příklad, který bude dokreslovat nedůslednost v řešení otázek lidských práv, uvedu okolnosti týkající se Olympijských her v Pekingu v roce 2008. Václav Havel spolu s Desmondem Tutu vyzvali olympijské atlety, aby v rámci konání her otevřeně diskutovali o lidských právech. Ve společně napsaném otevřeném dopise vyzývali Mezinárodní olympijský výbor k pravdivé informovanosti sportovců o porušování lidských práv, které je v Číně uskutečňováno a sňali z Olympijských her masku, která se tváří, že se v této zemi nic podobného neděje. Konání her v Pekingu doprovázelo prohlášení čínské vlády, které slibovalo viditelný pokrok v rámci dodržování lidských práv. Jednalo se o takovou nepsanou podmínku, jejíž plnění měl Mezinárodní olympijský výbor od Číny vyžadovat.

S lítostí však Václav Havel upozorňoval na to, že tento závazek byl jen souborem prázdných slov. Olympijská charta proklamuje, že cílem her je sladit sport s rozvojem člověka a spolu s tím vytvořit mírovou společnost, která dbá důstojnosti člověka. Někteří si však vykládají chartu jiným způsobem. Podle odlišných názorů lidská práva jako politické téma nesmí být projednáváno na olympijských sportovištích. S tímto postojem však Václav Havel absolutně nesouhlasil. Mírové prosazování lidských práv v žádném případě nepovažoval za politickou propagandu, kterou Mezinárodní olympijský výbor zakazuje. *„Lidská práva jsou univerzálním a nezcizitelným tématem, jsou zakotvena v mezinárodních dokumentech, které Čína také podepsala. Překračují jak mezinárodní, tak domácí politiku, všechny kultury, náboženství i civilizace. Hovořit o stavu lidských práv proto nemůže být v rozporu s Olympijskou chartou. Hovořit o lidských právech není politika, to jen autoritářské a totalitní režimy to tak prosazují. Hovořit i lidských právech je povinnost“* (Havel 2008a).

Václav Havel také poukazoval na povyšování Západu či euroamerického civilizačního okruhu nad ty ostatní. Ani Amerika, ani Evropa už nemohou být pány světa, jak tomu bylo dříve v historii. Uznává, že na půdě tohoto civilizačního okruhu a z jeho tradic vyrostla soudobá civilizace, z toho ale nevyplývá jejich právo na jistou formu nadvlády (Havel 2011a: 452). Velkým přítelem Václava Havla byl Jeho svatost dalajláma. Kritický postoj zaujmul k prezidentu Spojených států amerických Baraku Obamovi, který se odmítl setkat s dalajlámou. Havel tibetského vůdce považoval za současného Ghándího, který je neustálým morálním trnem v oku Číny a podobné ustupování čínskému režimu vnímal jako cestu do pekel. Z kroku prezidenta Obamy, který zavírá oči před porušováním lidských práv v Číně kvůli ekonomickým zájmům, vyvozoval jediný možný důsledek. Takovéto ponížení povede lidi pouze k tomu, že začnou pochybovat o tom, zda je vůbec demokracie ten správný systém uspořádání (Jian 2010).

4. Aktivity Václava Havla v lidskoprávních organizacích po roce 1989

4.1. Forum 2000

Nadaci Forum 2000 založil Václav Havel v roce 1996 a to společně s japonským filantropem Yohei Sasakawou a nositelem Nobelovy ceny míru Elie Wieselem. První konference se konala na Pražském hradě v září 1997. Současné Forum 2000, které pokračuje ve své činnosti i po smrti Václava Havla, naplňuje jeho odkaz prostřednictvím podpory demokratických hodnot a respektu k lidským právům, rozvoje občanské společnosti a posilování náboženské, kulturní a etnické tolerance. Vůdčím světovým osobnostem, myslitelům a odvážným jednotlivcům ze všech oblastí života poskytuje prostor, kde mohou tato zásadní témata sdílet a otevřeně o nich diskutovat.¹² Poprvé se myšlenka uspořádat podobnou konferenci uskutečnila v Hirošimě, kde se Václav Havel sešel s japonským filantropem a zakladatelem nadace *The Nippon Foundation* Yohei Sasakawa a Elie Wieselem. Nejprve měla konference proběhnout jen jedna, akce však získala takový vřelý ohlas, že je nyní konána každoročně. Bylo to přání prezidenta Havla, aby se významné světové osobnosti a myslitelé společně sešli a věnovali se výzvam, jimž čelí naše společnost, a aby prostřednictvím debaty usilovali o nové etické a duchovní hodnoty. Účelem Forum 2000 je podporovat smysl pro zodpovědnost s cílem vytvořit lepší svět (Sasakawa 2011).

„Reflexe světa a jeho problémů, reflexe, která přesahuje hranice jednotlivých náboženství, filozofii či světových názorů, je tak naléhavá a důležitá, že sama její potřeba si vynutila každoroční opakování“(Havel 2010d). Na konferenci jsou zváni lidé všech profesí, různých národů, náboženství a civilizačních okruhů, aby společně diskutovali o budoucnosti naší civilizace, o stavu dnešního světa a o nebezpečí a hrozbách, kterým musíme všichni společně čelit. *„Mluvením na konferencích se svět rázem nezmění. Přesto věřím, že i to má veliký smysl, neboť na začátku všeho je vždy slovo“*(Havel 2007b).

¹² Forum 2000, dostupné na: <http://www.forum2000.cz/cz/o-nas/>, 22. 3. 2013.

4.2. Iniciativa Společná starost

Iniciativa Společná starost, která svou činnost započala v dubnu 2005, se vytvořila v kontextu konference Forum 2000. Vznikla z původního návrhu Jeho Svatosti dalajlamy ve spolupráci s Václavem Havlem, princem El Hassanem bin Talalem a Frederikem Willemem de Klerkem. Jedná se o volné a otevřené uskupení osobností reprezentující různé kultury, historii, náboženství a tradice.¹³ V zájmu prosazování principů dobrého vládnutí, respektů k lidským právům a vzájemné tolerance, se členové iniciativy Společná starost vyjadřují prostřednictvím společných stanovisek k nejdůležitějším otázkám dnešního světa. Snaží se dobrým způsobem ovlivnit politická rozhodnutí při vědomí, že společným hlasem lze efektivněji prosazovat změny k lepšímu.¹⁴

4.3. Mezinárodní výbor na podporu demokracie na Kubě (ICDC)

Na základě iniciativy Václava Havla byl Mezinárodní výbor na podporu demokracie na Kubě založen v září 2003. Vznikl jako reakce na brutální zákrok režimu kubánského diktátora Fidela Castra proti demokratické opozici v březnu 2003. ICDC je organizace, která je tvořena předními politickými osobnostmi, diplomaty a intelektuály z celé Evropy, Spojených států a Latinské Ameriky. Cílem je ukázat solidaritu s demokratickými aktivisty na Kubě a zároveň poskytovat finanční podporu demokratické opozici v této zemi. Iniciativa se začala rýsovat na konferenci v Madridu kde Václav Havel oslovil národy a požádal je o podporu Kuby.

ICDC tlačí na demokratické reformy, svobodu projevu a dodržování mezinárodních dohod o lidských právech. Dále organizuje konference a setkání na pomoc různým skupinám, jako například kubánským opozičním vůdcům a politickým vězňům, kteří v zemi usilují o změny. ICDC upozorňuje na problémy týkající se Kuby na mezinárodních fórech.¹⁵ Jejich cílem je podpora kubánským vězňům, nezávislým novinářům a občanským aktivistům, propagace projektu *Valera* a *Independent Libraries Movement*, vytváření mezinárodní sítě neziskových organizací, které vyjadřují solidaritu s touto zemí a zřízení mezinárodní komise odborníků, která se bude snažit připravit přechod Kuby k demokratickému uspořádání.¹⁶

¹³ Forum 2000, dostupné na: <http://www.forum2000.cz/cz/projekty/iniciativa-spolecna-starost/>, 2. 3. 2013.

¹⁴ Forum 2000, dostupné na: <http://www.forum2000.cz/cz/projekty/iniciativa-spolecna-starost/modus-operandi/>, 2. 3. 2013.

¹⁵ International Committee for Democracy in Cuba, dostupné na: <http://www.icdcprague.org/index.php?id=10>, 2. 2. 2013.

¹⁶ International Committee for Democracy in Cuba, dostupné na: <http://www.icdcprague.org/index.php?id=11>, 2. 2. 2013.

Mezi další aktivity ICDC patří vytváření tlaku na kubánský režim za propuštění politických vězňů a apel na zahájení dialogu mezi režimem a opozicí. Vydávání veřejných prohlášení, organizace seminářů a diplomatických cest pro zviditelnění kubánských problémů. V roce 2003, 2004 a 2005 nominoval výbor kubánské aktivisty Oswaldo Payá, Raúl Rivero a Elias Biscet na Nobelovu cenu míru. Uskutečněno bylo již několik konferencí a summitů, jeden z nich se konal mezi dny 17. - 19. září 2004 i v Praze. Mnoho novinářů se Václava Havla ptalo, proč věnoval tolik pozornosti zemím, jako je právě Kuba, Bělorusku, Barma atd. Na otázku vždy reagoval tím, že cítí spojení s těmito režimy a to právě proto, že jsou tak podobné tomu režimu, v kterém žil on sám. „*Sám mám mnoho osobních zkušeností a ty budou nejužitečnější těm, kteří žijí v podmínkách, ve kterých jsem žil také*“. Václav Havel v práci souhrnného přehledu aktivit ICDC za rok 2007 vzpomíná, jak byla v roce 1989 opozice zaskočena rychlým pádem Berlínské zdi i celého komunistického režimu a jak nepřipraveni na to všichni byli. Nikdo neví, kdy ke zhroucení režimu dojde i na Kubě, přestože roztržštěná, tak opozice v této zemi funguje a je potřeba jí poskytnout pomoc, vyjadřovat mezinárodní solidaritu a tím opozici posilovat. Je nezbytné, aby demokratické země apelovaly na režim Kubu na dodržování lidských práv a vyjadřovaly jednotný postoj ke Castrovu režimu (Havel 2007c).

Mezi aktivity Václava Havla týkající se Kubu patřil mimo jiné otevřený dopis Raulovi Castrovi bezprostředně po tom, co převzal moc. Vyjadřují v něm nespokojenost se změnami nejvyšších mocenských struktur v Havaně, na kterých neměl možnost participovat lid. V dopise zdůrazňují požadavek na práva kubánského lidu uplatnit své sebeurčení ryze svobodnými volbami. Kuba je v současnosti jedinou zemí Latinské Ameriky, kde občané nemohou praktikovat své svrchované a obecné právo zvolit si své politické reprezentanty prostřednictvím svobodných voleb.¹⁷ Společně s Madeleine Albrightovou reagoval na incident, kdy kubánskému demokratickému aktivistovi Oswaldo Payá nebylo umožněno vycestovat ze země a převzít cenu za mimořádnou práci na transformaci

¹⁷ International Committee for Democracy in Cuba (2006): Vaclav Havel and other ICDC members send a letter to Raul Castro, dostupné na: http://www.icdcprague.org/download/documents/en/Press_release, 2. 2. 2013.

Kuby z totalitní diktatury k ústavní demokracii. Kubánský režim možnost vycestovat upírá každoročně tisícům obyvatel, k tomuto zákazu však došlo týden po té, co byla Kuba přijata do rady OSN pro lidská práva (UHNCR). Jedná se o orgán zabývající se dodržování lidských práv, jehož součástí jsou práva týkající se svobod opustit svou zem a možnosti opět se do ní svobodně vrátit.¹⁸

5. Kritika Václava Havla

V závěru práce bych ráda poukázala na to, že ačkoliv byl Havel v zahraničí velmi uznávaný, z našeho prostředí byla směřovaná k jeho osobnosti i vlna kritiky. Je zajímavé, že postupně sedmkrát na Nobelovu cenu nominovaný Havel byl později ve světě populárnější než doma. V roce 1998 ho dokonce domácí průzkumy veřejného mínění upozorňovaly, aby raději odstoupil. Současně britský list *The Independent* Havla řadil mezi deset nejvlivnějších Evropanů (Bauer 2012: 60) Jeho neúnavný entusiasmus a odhodlání bránit aktivně lidská práva všude tam, kde docházelo k jejich porušování, bylo obrovskou inspirací pro zástupy lidí i národů. Podle mnohých za sebou Havel zanechal výjimečné morální a intelektuální dědictví. Stal se klíčovou osobností 20. století a bude nesmírně obtížné, ba dokonce nemožné, ho nějakým způsobem nahradit. Nejen slova chvály ale padají na bedra bývalého prezidenta, nalézt můžeme i řadu kritický postojů a právě na ty se v následující kapitole zaměřím.

V České republice je Václav Havel mnohými kritizován, za to ve světě si po celou dobu udržel své výsostné postavení a úctu. Postupně zmíním jednotlivé události, skutečnosti a postoje Václava Havla, za které byl ostře částí veřejnosti kritizován. Jsou tací, kteří Václava Havla označovali spíše jako takové *pozlátko lidských práv* a vyčítali mu, že zůstal v bipolárním zajetí, ze kterého se po celou svou politickou a lidskoprávní aktivitu nedokázal vymanit. Problematická byla jeho nekritická a podle mnohých názorů dokonce vášnivá podpora zahraničních vojenských intervencí, jejichž odůvodnění byla často pro okolí pochybná. Vyčítáno Havlovi bylo, že se zajímal pouze o otázky, které byly v souladu s politikou Washingtonu a že v rámci dodržování lidských práv využívá dvojí metr. Tedy Kuba a Čína je problém, porušována lidská práva v Bahrajnu, Saudské Arábii či Izraeli nikoliv. S tím souvisela i kritika apelu Václava Havla na dodržování lidských práv v zemích,

¹⁸ ICDC (2008) dostupné na: http://www.icdcprague.org/download/documents/en/madeleine_albright.pdf, 20. 3. 2013.

jako byla například Kuba, Barma, Bělorusko. Osočován byl z toho, že se vměšuje do vnitrostátních otázek, do kterých mu nic není a co výhradně spadá pod suverenitu států. Diskutabilní byla i Havlova podpora zákroku NATO proti Miloševićově Jugoslávii či útok mezinárodní koalice na Irák. „*Milovník humanitárních bombardování*“, tak byl svými kritiky nazýván. Postoj České republiky událostem na Balkáně byl díky postoji Václava Havla dvojnáčný. Jeho výroky a aktivity se mnohdy rozcházely s názory představitelů české vlády a diplomacie. Václav Havel byl jeden z mála Čechů, kteří silně podporovali kosovskou leteckou kampaň jako tzv. „humanitárně iniciovaný zásah“ (MZV 1999:11-12). Podle Václava Havla mohl být v předchozích konfliktech na Balkáně počet obětí nižší, kdyby se zasáhlo dříve než „*pět minut po 12*“ (ČT1 2001). V souvislosti s událostmi v Kosovu na sklonku roku 1998 na domácí půdě obhajoval myšlenku změny Severoatlantické smlouvy tak, aby NATO v určitých případech mohlo vojensky zasáhnout i mimo území členských států, přičemž v extrémních případech by tento zásah Aliance mohla započít bez mandátu OSN (MF DNES 1998). Prezidentův souhlas s případnou vojenskou akcí Aliance v Kosovu i jeho podpora případné akce bez mandátu NATO se však nesečkala na české politické scéně s přílišným pochopením (Právo 1998). Někteří Havla dokonce označují za horlivého obhájce všech amerických útoků. Vodu na mlýn jim přilil po teroristickém útoku na USA 11. září 2001. Havel vyjádřil okamžitou podporu případné akci spojenců v Afghánistánu, jelikož tento teroristický čin bývalý český prezident chápal jako útok na celou Alianci – schvaloval i potenciální postup dle článku 5 Washingtonské smlouvy (MZV 2001a:4).¹⁹

Další vlna kritiky se vzedmula po podpisu tzv. *dopisu osmi*²⁰ jen dva dny před vypršením Havlova prezidentského mandátu. Přestože dopis podepsal bez souhlasu ministerstva zahraničí a premiéra, byl v zahraničí pochopen jako deklarace podpory ČR pro operaci spojenců v Iráku (Kráľ; Pachtá 2005: 25). Obyvatele ještě více pobuřoval tím, že se po podpisu *dopisu osmi* k situaci v Iráku na počátku ledna 2003 téměř nevyjadřoval. Z jeho předchozích autorských textů týkajících se Iráku lze soudit, že i v tomto případě Havel sledoval své přesvědčení, že v krajních případech lze lidská práva a svobodu chránit silou (MZV 2001b: 2).

¹⁹ Čl. 5 se týká principu kolektivní obrany a užití ozbrojené síly v případě napadení člena Aliance.

²⁰ *Dopis osmi* představitelů evropských států podporující ráznější postup USA v Iráku.

Byť v roce 2002 ještě považoval možnost odzbrojení Iráku bez použití síly za vhodnější variantu (MZV 2002: 4), v roce 2003 byl už stoupencem vojenského zásahu USA (bez nutnosti nového mandátu OSN). Právě v souvislosti s Irákem mu bylo vyčítáno, že za svržení jednoho diktátora obětoval obrovské množství civilního obyvatelstva. A jako poslední diskutované téma bych zmínila Izrael. Václav Havel se vždy pevně stavěl na stranu Izraele, aniž by se nějak významně zabýval nároky Palestinců na sebeurčení. Aktivně se angažoval v mezinárodní kampani *Friends of Israel Initiation*. Podle kritiků, přestože ve svých pracích neustále apeloval na mír, členové iniciativy a spolu s nimi i Václav Havel, se více než na zmíněný mír soustřeďovali na agresi radikálních islamistů a stejně tak na hrozbu jaderného Iránu.

Václav Havel tyto postupy ospravedlňoval svým postojem k appeasementu. Politiku appeasementu totiž odsuzoval, jak prohlásil, „*Československo a celý svět poznal její sebevražednost názorně v polovině dvacátého století*“. V konfliktech zastával včasný zásah. Tento postup považoval za jediný způsob, jak zabránit rozsáhlejším neštěstím. Určitý typ zásahů nepovažoval jen za projev solidarity s trpícími obyvateli této planety, ale i aktem sebezáchrany. Podle Havlova názoru nikdy totiž nevíme, v jak velký konflikt může nějaká vojenská konfrontace přerůst a koho všeho může do sebe posléze vtáhnout (Havel 2011a: 450-451).

Závěr:

Cílem mé práce bylo zmapovat život Václava Havla se zaměřením na politiku lidských práv. Poukázat na práva a oblasti porušování lidských práv, o které se zajímal, které ho nejvíce pobuřovaly a na které se snažil společnost upozorňovat. Havlovo uvažování vychází z představy „*absolutního horizontu*“, tedy něčeho, co člověka přesahuje a co mu zůstává zahaleno tajemstvím. Jen ve vztahu k tomuto věčnému a trvalému člověk nachází smysl a tím i zdroj své existence. Hlavním východiskem je poznání, že v každém člověku by mělo být vědomí morálních pravidel a hodnot. Velký důraz kladl Václav Havel na odpovědnost jednotlivce vůči okolnímu světu a obecně na společenskou odpovědnost. Nevymezoval se proti materialismu dnešního světa jako takovému, ale proti materialistickým vlivům, které omezují naši lidskost a přirozenost.

V teoretické části práce jsem vymezila pojem lidských práv a dále se zabývala jednotlivými skupinami a typy lidských práv. Přišlo mi vhodné do práce zahrnout i kapitolu o Helsinské mírové konferenci. Chtěla jsem čtenáři představit první rozbušku v procesu rozpadu komunismu. Do událostí souvisejících s přijetím helsinských závazků si lidé přirozeně také stěžovali na režim, který u nás panoval a dovolávali se zlepšení životních a společenských podmínek v naší zemi. Nicméně až po ratifikaci těchto závazků československým parlamentem teprve začalo být to, co žádali, skutečně právně vynutitelné. Právě z těchto událostí vycházela a čerpala ústřední postava mé práce a výrazně to ovlivnilo její činnost v lidskoprávních otázkách, ale hlavně v lidskoprávních organizacích.

Svou práci jsem si rozdělila do dvou částí. V té první jsem se zabývala lidskoprávními východisky Václava Havla, z jakých myšlenkových základů vycházel jako disident v době komunismu a z jakých vycházel po roce 1989 jako významný politik, prezident a později jako bývalý prezident. V pozici disidenta se věnoval hlavně právům občanským a kulturním. Hospodářským právům se v podstatě vyhýbal. Důležitá pro něho byla práva svobodného projevu, kulturní právo a právo participace občanů na výkonu politické moci. V mnoha svých významných esejích se zaměřoval na manipulaci společnosti.

Ve všech možných ohledech nesouhlasil se zákony tehdejšího Československa, nejvýrazněji s tím, jak u nás byly vykládány, aplikovány a vymáhány. Upozorňoval na soudní procesy, ve kterých byli lidé do vězení zavíráni neprávem za své projevy a vyjádření a na zmanipulované soudní procesy. Režim neumožňoval občanovi žádnou možnost dovolání se svobodných práv ani práv na spravedlivý proces. S tím souvisely Havlovy aktivity v Chartě 77 a VONS, které jsou také obsahem mé práce. Snažila jsem se popsat, jak se v těchto organizacích angažoval a jakými způsoby a myšlenkami vnímal a obhajoval jejich činnost.

Pevně doufám, že se mi podařilo v práci demonstrovat určitou Havlovu proměnu v jeho lidskoprávním myšlení a výběru lidskoprávních témat a otázek, ke kterým se vztahoval před a po roce 1989. Před rokem 1989 se přirozeně zaměřoval jen na naše prostředí. K tomu, aby se vyjadřoval k porušování lidských práv například v Barmě, neměl dostatek možností a příležitostí. Po pádu komunismu v souvislosti s uvolněním toku informací a díky šancím Václava Havla procestovat svět, se na porušování lidských práv začal dívat z globálního hlediska. Přestože se do jeho spektra zájmů vmísila řada nových tematických oblastí (vliv globalizace, apel na celospolečenskou odpovědnost za svět či problémy týkající se přetechnizování společnosti), témata související s disidenty a s komunistickými zeměmi u něho nadále převládala. Obsah druhé části se zaměřuje na praktickou politiku Václava Havla. V obou částech jsem si vymezila několik tematických okruhů, ve kterých jsem popisovala, jakým způsobem se k jednotlivým zvoleným tématům a oblastem vymezoval či jakým způsobem související aspekty kritizoval. Co se týče praktické politiky, snažila jsem se poukázat na témata, osobnosti a země, které byly médií a veřejností nejvíce probírány a bylo na ně v souvislosti s osobou Václava Havla nejvýznamněji upozorňováno.

Ráda bych uvedla, že v průběhu práce se objevovala další témata, zajímavé události a významné osobnosti, kterým bych také ráda věnovala. Bohužel s ohledem na rozsah práce jsem byla nucena tento rozptyl neustále omezovat. Václav Havel reflektoval obrovské množství témat a vyjadřoval se k velmi širokému spektru událostí po celém světě. Není tedy dost dobře možné zmínit veškeré aktivity, události a činy, v rámci nichž Václav Havel hájil lidská práva, prosazoval humanistické názory a seznamoval s nimi veřejnost.

Vycházela jsem z hypotézy, že Havel pojímal politiku lidských práv jako nedílnou součást praktické politiky. V druhé části jsem se snažila tuto hypotézu obsahem vymezených témat dokázat a dokreslit. Příliš si nedělal starosti s tím, že pokud bude kriticky vystupovat proti Číně nebo Rusku, nejen že to nepříznivým způsobem ovlivní diplomatické vztahy se zmíněnými zeměmi, ale například i naše ekonomické zájmy. Politiku lidských práv pojímal za jednoznačnou součást politiky a tento postoj považoval za přirozenou a vynutitelnou věc, kterou by měly dodržovat všechny státy po celém světě.

Asi největší problém na bakalářské práci jsem měla s již zmiňovaným rozsahem. Dále také s obrovským množstvím nerelevantních a nepoužitelných publikací, které bylo potřeba zpracovat. Nebýt Knihovny Václava Havla, kde jsou shromážděny a zpřístupněny Havlovy zahraničních vyjádření a projevy a velká část z nich je přeložena do českého jazyka, jistě bych v seznamu zdrojů měla mnohem více zahraničních pramenů než těch českých. Tento fakt do určité míry souvisí s rozdílným uznáním a obdivem Václava Havla. V zahraničí se dodnes těší větší přízni a popularitě než v České republice. Pokud bych nečerpala přímo z lidskoprávních organizací, které se otázce lidských práv věnují a zabývají se jí, z běžného novinového tisku bych příliš relevantních informací nezískala. V této souvislosti bych ráda upozornila na to, že jsem se snažila čerpat hlavně z esejí, prací a prohlášení Václava Havla. Mým zájmem bylo vystavět práci zejména z Havlových slov, myšlenek a vyjádření, zprostředkovaných informací jsem využívala jen okrajově. Cílem poslední kapitoly týkající se uznání a kritiky nebylo zhodnotit roli Václava Havla a rozhodnout o tom, zda jsou uznání či naopak kritiky oprávněné či nikoliv. Hlavním záměrem bylo upozornit čtenáře práce na to, že Václav Havel, přestože je světově uznávanou morální autoritou, měl i svá diskutabilní a kritizována rozhodnutí a že ne všichni s jeho postoji vždy souhlasili a ztotožňovali se s nimi.

Seznam literatury a zdrojů

Použitá literatura:

BAUER, J. (2012): *Jiná doba, stejný osud* (Praha: nakladatelství Petrklíč).

BAEHR, P. (2001): *Human Rights. Universality in Practice* (Basingstoke: Palgrave).

BEETHAM, D. (1999): *Democracy and Human Rights* (Cambridge: Polity Press).

BLAHOŽ, J. (1998): *Srovnávací ústavní právo* (Praha: Codex Bohemia).

BLAHOŽ, J. (2003): *Ústavní právo Evropské unie* (Dobrá voda: Čeněk).

ČT 1. (2001): *Rozhovor s Václavem Havlem. Události, 21. červen 2001.* (www.anopress.cz).

FILIP, J.; SVATOŇ, J.; ZIMEK, J. (2002): *Základy státovědy* (Brno: Masarykova univerzita).

HAVEL, V. (1990a): *Do různých stran* (Praha: Lidové noviny).

HAVEL, V. (1990b): *Do různých stran. O smyslu Charty 77* (Praha: Knihovna Lidových novin).

HAVEL, V. (1990c): *Do různých stran. Dvě poznámky o Chartě 77* (Praha: Knihovna Lidových novin).

HAVEL, V. (2012a): *Moc bezmocných* in: *Moc bezmocných a jiné eseje* (Praha: Knihovna Václava Havla).

HAVEL, V. (2012b): *Otevřený dopis Gustavu Husákovi* In: *Moc bezmocných a jiné eseje* (Praha: Knihovna Václava Havla).

HAVEL, V. (1998a): *Projev prezidenta republiky Václava Havla k 50. výročí Všeobecné deklarace lidských práv*, dostupné na: http://archive.vaclavhavel-library.org/kvh_search/?mainBody=itemDetail&docId=1089&searchResultViewType=&q=lidská práva&language=cs&searchType=&viewType=, 2. 2. 2013.

HAVEL, V. (1992a): *Projev na Světovém kongresu vydavatelů novin*. (Praha: Torts).

HAVEL, V. (1999a): *Odpověď do ankety pro Evropské kulturní fórum*. (Praha: Torst).

HAVEL, V. (1991): *Projev prezidenta ČSFR Václava Havla ke státnímu svátku ČSFR*, dostupné na: http://archive.vaclavhavel-library.org/kvh_search/?mainBody=itemDetail&docId=952&searchResultViewType=&q=lidská práva&language=cs&searchType=&viewType=, 1. 2. 2013.

HAVEL, V. (2004a): *Projev při převzetí Mírové ceny města Soulu*, dostupné na: http://archive.vaclavhavel-library.org/kvh_search/?mainBody=itemDetail&docId=3809&searchResultViewType=&q=lidská práva&language=cs&searchType=&viewType=, 2. 2. 2013.

HAVEL, V. (1995): *Projev prezidenta republiky Václava Havla při slavnostním otevření paláce lidských práv*, dostupné na: http://archive.vaclavhavel-library.org/kvh_search/?mainBody=itemDetail&docId=1035&searchResultViewType=&q=lidská práva&language=cs&searchType=&viewType=, 2. 2. 2013.

HAVEL, V. (2002a): *Václav Havel na slavnostní večeři „Václav Havel-spisovatel a prezident“*, dostupné na: http://archive.vaclavhavel-library.org/kvh_search/?mainBody=itemDetail&docId=1192&searchResultViewType=&q=lidská práva&language=cs&searchType=&viewType=, 2. 2. 2013.

HAVEL, V. (2000): *Projev prezidenta republiky Václava Havla na závěr veřejného slyšení o porušování lidských práv v Čechenku*, dostupné na: http://archive.vaclavhavel-library.org/kvh_search/?mainBody=itemDetail&docId=1148&searchResultViewType=&q=lidská práva&language=&searchType=&viewType=, 2. 2. 2013.

HAVEL, V. (1969): *Projev na ustavujícím sjezdu Svazu českých spisovatelů*, dostupné na: http://archive.vaclavhavel-library.org/kvh_search/?mainBody=itemDetail&docId=640&searchResultViewType=&q=cenzura&language=&searchType=&viewType=, 2. 1. 2013.

HAVEL, V. (1979a): *Vlastní obhajoba*, dostupné na: http://archive.vaclavhavel-library.org/kvh_search/?mainBody=itemDetail&docId=681&searchResultViewType=&q=vlastní obhajoba&language=&searchType=&viewType=, 2. 1. 2013.

HAVEL, V. (2007a): *Nelze přehlížet dnešní hrozby*, dostupné na: http://archive.vaclavhavel-library.org/kvh_search/?mainBody=itemDetail&docId=3770&searchResultViewType=&q=lidská práva&language=cs&searchType=&viewType=, 2. 2. 2013.

HAVEL, V. (2002a) : *Projev prezidenta republiky Václava Havla na Florida International University*, dostupné na: http://archive.vaclavhavel-library.org/kvh_search/?mainBody=itemDetail&docId=1193&searchResultViewType=&q=lidská práva&language=&searchType=&viewType=, 2. 2. 2013.

HAVEL, V. (1992b): *Projev prezidenta ČSFR Václava Havla na vrcholné následné schůzce Konference o bezpečnosti a spolupráce v Evropě*, dostupné na: http://archive.vaclavhavel-library.org/kvh_search/?mainBody=itemDetail&docId=971&searchResultViewType=&q=lidská práva&language=&searchType=&viewType=, 3. 2. 2013

HAVEL, V. (1987): *Základní prohlášení Charty 77 jakožto trvalý program*, dostupné na: http://archive.vaclavhavel-library.org/kvh_search/?mainBody=itemDetail&docId=5457&searchResultViewType=&q=Charta 77&language=&searchType=&viewType=, 2. 2. 2013.

HAVEL, V.(1979b): *Václav Havel vypráví o počátcích Charty 77*, dostupné na:
http://archive.vaclavhavel-library.org/kvh_search/?mainBody=itemDetail&docId=5983&searchResultViewType=&q=C harta 77&language=cs&searchType=&viewType=, 2. 2. 2013.

HAVEL, V. (1989B): *K požadavkům výzvy "Několik vět". 4. Nad "cenzurou" a "politickou manipulací*, dostupné na: http://archive.vaclavhavel-library.org/kvh_search/?mainBody=itemDetail&docId=18188&searchResultViewType=&q=s voboda slova&language=&searchType=&viewType=, 2. 2. 2013.

HAVEL, V. (1984): *Junge Generation Wien*, dostupné na: http://archive.vaclavhavel-library.org/kvh_search/?mainBody=itemDetail&docId=14022&searchResultViewType=&q=VONS&language=&searchType=&viewType=, 12. 1. 2013.

HAVEL, V. (2007b): *Foreword*, dostupné na:
http://www.icdcprague.org/download/documents/en/ICDC2007-11_en_nahled.pdf, 2.1.2013.

HAVEL, V. (1999b): *Generální audience českých poutníků u Svatého otce. In: Projevy a jiné texty 1999-2006* (Praha: Torst).

HAVEL, V. (2001a): *Poselství představitelům světových náboženství*, dostupné na:
http://archive.vaclavhavel-library.org/kvh_search/?mainBody=itemDetail&docId=1175&searchResultViewType=&q=n áboženství&language=&searchType=&viewType=, 12. 2. 2013.

HAVEL, V. (2003b): *Václav Havel: vystoupení na setkání zástupců světových náboženství v rámci konference Forum 2000*, dostupné na: http://archive.vaclavhavel-library.org/kvh_search/?mainBody=itemDetail&docId=3789&searchResultViewType=&q=n áboženství&language=&searchType=&viewType=, 2. 3. 2013.

HAVEL, V. (2007c): *Slavnostní zahájení konference Forum 2000*, dostupné na:
<http://www.forum2000.cz/en/projects/forum-2000-conferences/2007/transcripts/openning-ceremony/> 12. 2. 2013.

HAVEL, V. (2000b): *Dopolední zasedání 16.října*, dostupné na: http://www.forum2000.cz/cz/projekty/konference-forum-2000/2000/prepisy/dopoledni-zasedani-16--rijna/#vaclav_havel, 18. 2. 2013.

HAVEL, V. (2002b): *Poselství představitelům světových náboženství*, dostupné na: http://archive.vaclavhavel-library.org/kvh_search/?mainBody=itemDetail&docId=1175&searchResultViewType=&q=náboženství&language=&searchType=&viewType=, 28. 2. 2013.

HAVEL, V. (2004b): *Projev pro Taiwanskou nadaci pro demokracii*, dostupné na: http://archive.vaclavhavel-library.org/kvh_search/?mainBody=itemDetail&docId=3815&searchResultViewType=&q=svoboda%20náboženství&language=&searchType=&viewType=, 28. 2. 2013.

HAVEL, V. (2001b): *Prohlášení prezidenta republiky Václava Havla k zahájení útoků spojenců proti Talibanu*, dostupné na: http://archive.vaclavhavel-library.org/kvh_search/?mainBody=itemDetail&docId=1173&searchResultViewType=&q=náboženství&language=&searchType=&viewType=, 16. 2. 2013.

HAVEL, V. (2010a): *Burma's Democratic Charade*, dostupné na: <http://www.project-syndicate.org/commentary/burma-s-democratic-charade>, 3. 3. 2013.

HAVEL, V. (1997): *Předmluva Václava Havla*, In: *Osvobození od strachu* (Praha: GplusG).

HAVEL, V. (2010b): *Havel chtěl na čínské ambasádě předat dopis, nikdo neotevřel*, dostupné na: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/77137-havel-chtel-na-cinske-ambasade-predat-dopis-nikdo-neotevrel/?mobileRedirect=off>, 4. 3. 2013.

HAVEL, V. (2010c): *Freedom Arrested in Venezuela*, dostupné na: <http://www.project-syndicate.org/commentary/freedom-arrested-in-venezuela>, 14. 3. 2013.

HAVEL,V.(2010d): Opening Ceremony, dostupné na:
http://www.forum2000.cz/files/200003380-de87adf814/F2000_Opening_Ceremony.pdf, 14. 3. 2013.

HAVEL, V.(2003a): *Můj vězeňský syndrom*. Lidové noviny, 15.3.2003.

HAVEL,V., TUTU,D., GLUCKSMANN,A., JINGHSHENG,W.(2008a): *Playing for Human Rights*, dostupné na: <http://www.project-syndicate.org/commentary/playing-for-human-rights>, 17. 3. 2013.

HAVEL,V. (2004c): *What Communism still teach us*, dostupné na: <http://www.project-syndicate.org/commentary/what-communism-still-teaches-us>, 17. 3. 2013.

HAVEL,V. (2000c): *Sovereignty Bound*,dostupné na: <http://www.project-syndicate.org/commentary/sovereignty-bound>, 17. 3. 2013.

HAVEL,V. (2000d): *The Spires of Renewal*, dostupné na: <http://www.project-syndicate.org/commentary/the-spires-of-renewal>, 17. 3. 2013.

HAVEL, V. (2011a): *Rozhovory s Karlem Hvížd'alou* (Praha:Galén).

HAVEL, V. (2008b): *Referendum Farce in Burma*, dostupné na: <http://www.project-syndicate.org/commentary/referendum-farce-in-burma>, 19. 3. 2013.

HAVEL,V. (1998b): *Towards a People's UN*, dostupné na: <http://www.project-syndicate.org/commentary/towards-a-peoples-un>, 19. 3. 2013.

HAVEL,V. (2008c): *Václav Havel: zahájení konference Svědomí Evropy a komunismus*, dostupné na: http://archive.vaclavhavel-library.org/kvh_search/?mainBody=itemDetail&docId=3870&searchResultViewType=&q=Václav Havel: zahájení konference Svědomí Evropy a&language=&searchType=&viewType=, 19. 3. 2013.

MAŠKOVÁ M. (2011): *Byl Václav Havel politik nebo snílek?* dostupné na: http://www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/archivy/z_medii/byl_vaclav_havel_politik_nebo_snilek.html, 20. 3. 2013.

MF DNES (1998) *Havel navrhuje změnu Severoatlantické smlouvy*. MF DNES, 4. listopad 1998. 3. 3. 2013 (www.anopress.cz).

JIAN, M. (2010): *Guilty Democrats*, dostupné na: <http://www.project-syndicate.org/commentary/guilty-democrats>, 19. 3. 2013.

KAJÍNEK, M. (2011b): *Václav Havel a jeho vztah k Číně-Tibet, Olympiáda 2008*, dostupné na: <http://www.velkaepocha.sk/2011122018719/Vaclav-Havel-a-jeho-vztah-k-Cine-Tibet-Olympiada-2008-OSN-Falun-Gong.html>, 20. 3. 2013.

Král, D., Pachta, L. (2005) *Česká republika a irácká krize: formování české pozice*, dostupné na: http://www.europeum.org/doc/publications/Irak_CZ.pdf, 22. 3. 2013.

MAREK, D. (2006) *Od Moskvy k Bruselu: vztahy mezi Českou republikou a Evropskou unií v období 1957-2004* (Brno: Barrister & Principal).

MZV (1999): *Rozhovor prezidenta Václava Havla pro deník Právo*. 30. ledna 1999. In: *Zahraniční politika České republiky. Dokumenty*. 1/1999. (Praha: MZV).

MZV (2001a): *Prezident České republiky*. In: *Zahraniční politika České republiky. Data*. 09/2001. (Praha: MZV).

MZV (2001b): *Prezident České republiky*. In: *Zahraniční politika České republiky. Data*. 12/2001. (Praha: MZV).

MZV (2002): *Prezident České republiky*. In: *Zahraniční politika České republiky. Data*. 11/2002. (Praha: MZV).

PRÁVO (1998): *Při jednání vlády došlo k ostrému střetu o český podíl na akcích NATO*. *Právo*, 13. říjen 1998. Získáno 3. 3. 2013 (www.anopress.cz).

PIRRO, R. (2002): *Václav Havel and the Political uses of tragedy*. In: *Political Theory* (London: Sage Publication).

PREČAN, V. (1989): *Chronologický přehled. In: Do různých stran* (Praha: Lidové noviny).

SASAKAWA, Y. (2011): *Co-Founder of Forum 2000 Yohei Sasakawa in Prague Paid Tribute to the Memory of Vaclav Havel*, dostupné na: <http://www.forum2000.cz/en/about-us/for-media/press-news/detail/co-founder-of-forum-2000-yohei-sasakawa-in-prague-paid-tribute-to-the-memory-of-vaclav-havel/>, 20. 1. 2013.

SUDRE, F. (1998): *Mezinárodní a evropské právo lidských práv* (Brno: Masarykova univerzita).

ŠIŠKOVÁ, N. (2008): *Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii* (Praha: Linde, a.s.).

THOMAS, D. (2007): *Helsinský efekt mezinárodní zásady, lidská práva a zánik komunismu* (Praha: Academia).

VONS (2013). Dostupné na: <http://www.vons.cz/uvod>, 2. 1. 2013.

Internetové zdroje:

Ministerstvo zahraničních věcí České republiky www.mzv.cz

Knihovna Václava Havla www.vaclavhavel-library.org

Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných www.vons.cz

Forum 2000 www.forum2000.cz

International Committee for Democracy in Cuba www.icdcprague.org

Demas www.demas.cz

Resumé:

The bachelor's work has a title "President Vaclav Havel and his politics of human rights". The main goal of the work is to analyze a life and policy of Vaclav Havel in context of human rights policy. Vaclav Havel is a great personality in our history. As a vital personality proved to be during the resistance against the communist régime in the Charter 77 and VONS. Even in the area of the democratic state hasn't lost his human rights thinking. He wrote a huge amount of work with topic of human rights. Thanks to his deep thoughts defining the problems of contemporary civilization and deep thinking relating to human rights issues became a highly respected personality. All his life he fought for human rights, has never ceased to emphasize aspects of the right to free and adequate life for worldwide people. Why attaches to human rights in post-totalitarian society such importance? What kind of things to define Vaclav Havel human rights as a citizen and as a president? The main goal of the work is analyze how Vaclav Havel understood the importance of human rights and to describe the founding ideas of what Havel's concept is based.